

Teisinės pagalbos kokybės vertinimo priemonės ir kriterijai: gairės Europos Sąjungos šalims

Teisinės pagalbos kokybės vertinimo priemonės ir kriterijai: gairės Europos Sąjungos šalims

*Parengta pagal projektą
„Teisinės pagalbos kokybės gerinimas:
bendrieji standartai skirtingoms šalims“*

Lietuvos teisės institutas
Frankfurto prie Maino Gėtės universitetas
Nyderlandų teisinės pagalbos tarnyba
Lietuvos advokatūra
Lietuvos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba

Šio leidinio tekstas parengtas koordinuojant Lietuvos teisės instituto tyrėjų grupei, remiantis projekto partnerių surinktais duomenimis.

Autoriai:

Dr. Simonas Nikartas, Lietuvos teisės institutas

Dr. Agnė Limantė, Lietuvos teisės institutas

Prie leidinio parengimo aktyviai prisidėjo projekto ekspertai:

Prof. dr. Christoph Burchard, prof. dr. Matthias Jahn, Sarah Zink, Frankfurto prie Maino Gėtės universitetas

Herman Schilperoort, dr. Susanne Peters, dr. Lia Combrink-Kuiters, Nyderlandų teisinės pagalbos tarnyba

Dr. Anželika Banevičienė, Diana Jarmalė, Lietuvos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba

Dr. Laurynas Biekša, Lietuvos advokatūra

Laurynas Totoraitis, Lietuvos teisės institutas

Iš anglų kalbos vertė UAB „Lingvobalt“

Kalbos redaktorės dr. Dalia Gedzevičienė, dr. Agnė Limantė

Maketuotojas Vitalijus Bilevičius Sarinas

Lietuviško leidinio leidybos koordinatorius Justinas Paliauka

ISBN 978-9986-704-59-1

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB)

Šis leidinys yra išleistas gavus Europos Sąjungos „Teisingumo“ programos paramą, vykdam projektą „Teisinės pagalbos kokybės gerinimas: bendrieji standartai skirtingoms šalims“ („QUAL-AID“), sutarties numeris JUST/2015/JACC/AG/PROC/8632.

Leidinio turinys atspindi tik jo autorių požiūrį ir negali būti laikomas Europos Komisijos nuomone.

Raad voor Rechtsbijstand

© Simonas Nikartas, Agnė Limantė, 2018

© Lietuvos teisės institutas, Frankfurto prie Maino Gėtės universitetas,
Nyderlandų teisinės pagalbos tarnyba, Lietuvos advokatūra,
Lietuvos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba 2018

Turinys

Pagrindinės sąvokos	4
Įvadas	6
I. Teisinės pagalbos kokybės vertinimo principai ir prielaidos	14
1.1. Advokato nepriklausomumo ir autonomijos principas	14
1.2. Advokato ir kliento santykių konfidencialumo apsaugos užtikrinimas kaip teisinės pagalbos teikėjų veiklos vertinimo prielaida	16
1.3. Viešasis interesas ir valstybės išteklių naudojimo efektyvumas	19
1.4. Pasitikėjimo ir bendradarbiavimo principas	20
1.5. Kokybės standartai kaip teisinės pagalbos vertinimo prielaida	21
1.6. Advokatų veiklos dokumentacija kaip teisinės pagalbos kokybės vertinimo prielaida	24
II. Teisinės pagalbos kokybės vertinimo formos ir priemonės	26
2.1. Sistemos vertinimo priemonės	26
2.1.1. Objektyvieji kokybės indikatoriai	26
2.1.2. Subjektyvieji kokybės indikatoriai	33
2.2. Individualus teisinės pagalbos teikėjų vertinimas	37

Pagrindinės sąvokos

Teisinė pagalba: teisinių konsultacijų, pagalbos ir atstovavimo teikimas valstybės lėšomis nacionalinėje teisėje nustatyta tvarka ir sąlygomis sulaikytiems, suimtiems ar įkalinimo įstaigoje kalintiems asmenims; asmenims, įtariamais, kaltinamiems ar nuteistiems dėl nusikaltimo padarymo; nukentėjusiesiems ir liudytojams baudžiamojo teisingumo procese. Teisinė pagalba apima teisinį švietimą, teisę susipažinti su teisine informacija ir naudotis kitomis paslaugomis, teikiamomis pasitelkiant alternatyvaus ginčų sprendimo mechanizmus ir atkuriamojo teisingumo procesus¹.

Teisinės pagalbos teikėjas: bet kuris fizinis asmuo, turintis teisinį išsilavinimą ir teikiantis teisinę pagalbą pagal nacionalinę teisę².

Teisinę pagalbą administruojanti institucija: valstybės institucija, kuriai teisės aktų nustatyta tvarka yra deleguotos teisinės pagalbos valdymo, koordinavimo ir priežiūros funkcijos³.

Advokatų asociacija (advokatūra): nepriklausoma ir autonominė profesinė advokatų organizacija, atsakinga už advokatų veiklos reguliavimą, organizavimą ir kontrolę.

Vertinimas: išorinis ir nepriklausomas teisinės pagalbos kokybės vertinimas, taikant objektyvius kriterijus ir metodus.

Teisinės pagalbos paslaugų teikėja: organizacija, teikianti teisinės

---

¹ Pavyzdinis įstatymas dėl teisinės pagalbos baudžiamosios teisės sistemose. Jungtinės Tautos. Viena, 2017. Prieiga per internetą: <www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/LegalAid/Model_Law_on_Legal_Aid.pdf>.

² Ten pat.

³ Ten pat.

pagalbos paslaugas, ar institucija, kurios vardu veikia teisinės pagalbos teikėjas.

Teisinės pagalbos gavėjas (klientas): bet kuris fizinis asmuo (įskaitant ir šalies pilietybės neturinčius asmenis), kuris atitinka nacionalinės teisės įtvirtintus tinkamumo kriterijus (jei tokie nustatyti) teisinei pagalbai gauti ir kuriam teikiama (suteikta) teisinė pagalba⁴.

---

⁴ Ten pat.

Įvadas

I. Teisinės pagalbos kokybės užtikrinimas

Tarptautinė bendruomenė plačiai pripažįsta, kad teisinė pagalba – veiksmingo baudžiamojo teisingumo, pagrįsto teisės viršenybės principu, pagrindas; teisinė pagalba sudaro sąlygas naudotis kitomis teisėmis, įskaitant teisę į teisingą teismą. Be to, teisinė pagalba laikoma svarbia priemone, užtikrinančia esminį teisingumą ir visuomenės pasitikėjimą baudžiamajame procese. Naujausi tarptautiniai dokumentai įtvirtina poziciją, kad teisinė pagalba nebėra vien tik finansinė parama nepasiturintiems asmenims, tačiau ir visos visuomenės įsipareigojimas.

XX a. paskutiniame dešimtmetyje pirmą kartą pradėta reikalauti, kad teisinė pagalba turėtų būti ne tik neatlygintina, bet ir veiksminga. Pavyzdžiui, Jungtinių Tautų pagrindiniai advokatų vaidmens principai, priimti 1990 m., nurodo veiksmingą nemokamą teisinę pagalbą asmenims, kurie neturi pakankamai pajamų susimokėti už tokias paslaugas. Šis dokumentas taip pat pabrėžia advokatų reguliarių mokymų, pagarbos klientų interesams ir advokatų nepriklausomumo svarbą. Vis dėlto nebuvo išsamiau paašškinta, kaip derėtų suprasti šias bendro pobūdžio nuostatas.

Jungtinių Tautų principai ir gairės dėl teisinės pagalbos baudžiamojo teisingumo sistemoje prieinamumo, priimti 2012 m., buvo pirmasis tarptautinis dokumentas, skirtas teisinės pagalbos klausimams. Dokumentas nustatė visuotinius teisinės pagalbos standartus ir paragino valstybes nares „kiek įmanoma labiau“ įtvirtinti, stiprinti ir plėtoti teisinę pagalbą. Svarbu pabrėžti, kad dokumente nurodoma, kad teisinė pagalba turi būti prieinama, veiksminga, nuosekli ir patikima. Dokumente taip pat

akcentuojama, kad valstybės turi įgyvendinti mechanizmus, kuriais užtikrinama, kad visi teisinės pagalbos teikėjai turėtų reikalingą išsilavinimą, mokymus, įgūdžius ir patirtį, kurie atitiktų jų darbo pobūdį, bylų, su kuriomis dirba, sudėtingumą ir tokių pažeidžiamų socialinių grupių kaip moterys, vaikai ir asmenys su specialiaisiais poreikiais teises ir interesus.

Gairėse nemažai dėmesio skiriama teisinės pagalbos kokybės užtikrinimui ir jos vertinimui. Dokumente valstybėms narėms rekomenduojama įdiegti šias teisinės pagalbos kokybės užtikrinimo priemones:

- asmenų, teikiančių teisinę pagalbą, akreditacijos kriterijus;
- kokybės standartus teisinės pagalbos teikėjams;
- mokymus ir priežiūrą, kurią vykdo kvalifikuoti advokatai;
- nuolatinės stebėsenos ir vertinimo priemones, siekiant įvertinti ir nuolat gerinti advokatų ir advokatų padėjėjų teikiamos teisinės pagalbos kokybę;
- vertinimo priemones, kuriomis sistemiškai vertinamas teisinės pagalbos teikimas, nuolat siekiant ją tobulinti⁵.

Europoje teisinės pagalbos kokybės užtikrinimo kontekste reikšmingi yra Europos Tarybos ir Europos Sąjungos dokumentai. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) 6 straipsnis nustato teisę į sąžiningą procesą, pripažįstant kiekvieno asmens, kurio atžvilgiu vykdomas baudžiamasis procesas, teisę ginti save pačiam arba pasitelkiant pasirinktą teisinę pagalbą, arba, jeigu asmuo neturi pakankamai pajamų užmokėti už teisinės paslaugas, jos turi būti suteikiamos nemokamai. Šios teisės turinys buvo išaiškintas Europos Žmogaus Teisių

---

⁵ Jungtinių Tautų principai ir gairės dėl teisinės pagalbos baudžiamojo teisingumo sistemoje prieinamumo, patvirtinti 2012 m. gruodžio mėn. Generalinės asamblėjos rezoliucija 67/187.

Teismo, kuris pabrėžė, kad vien tik advokato paskyrimas dar nereiškia, jog valstybės pareiga suteikti efektyvią teisinę pagalbą buvo įvykdyta. Taip pat būtina siekti, kad suteikta teisinė pagalba atitiktų pagrindinius kokybės reikalavimus, o teisinę pagalbą administruojančios institucijos užtikrintų pakankamai laiko ir priemonių, kad paskirtas teisinės pagalbos teikėjas galėtų pasiruošti bylai ir reaguotų į situacijas, kai paskirtas advokatas netinkamai vykdo savo, kaip teisinės pagalbos teikėjo, pareigas.

Nuo 2000 m. ES dokumentuose pradėta aiškiau reglamentuoti teisinę pagalbą, kai Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnyje buvo tiesiogiai įtvirtinta teisė į nemokamą teisinę pagalbą; be to, jame nustatyta, kad asmenys, neturintys pakankamai lėšų, turi gauti nemokamą teisinę pagalbą, jei to reikia užtikrinti teisę į veiksmingą teisingumą. Europos Sąjungos teisiniame reguliavime teisinės pagalbos kokybės aspektams ilgą laiką nebuvo skiriama daug dėmesio iki pat 2013 m., kai Europos Komisija priėmė rekomendaciją dėl įtariamųjų arba kaltinamųjų teisės į teisinę pagalbą baudžiamajame procese. Šiame dokumente buvo pateiktos kelios itin svarbios rekomendacijos, susijusios su teisinės pagalbos veiksmingumu ir kokybės užtikrinimu.

Pačiu svarbiausiu Europos Sąjungos dokumentu, reguliuojančiu teisinės pagalbos klausimus ir nustatančiu jos kokybės standartus, laikytina naujoji ES direktyva 2016/1919 dėl teisinės pagalbos. Direktyvos 7 straipsnis (teisinės pagalbos paslaugų ir mokymų kokybė) yra skirtas būtent teisinės pagalbos kokybei. Straipsnis nustato, kad valstybės turi imtis reikiamų priemonių, taip pat susijusių su finansavimu, siekdamos užtikrinti veiksmingą ir tinkamą kokybės teisinės pagalbos sistemą, ir kad teisinės pagalbos paslaugos būtų tinkamos kokybės siekiant užtikrinti teisingą procesą, tinkamai atsižvelgiant į teisinės profesijos nepriklausomumą. Ši direktyva taip pat pabrėžia personalo, dalyvaujančio

priimant sprendimus dėl teisinės pagalbos, mokymų svarbą. Vis dėlto Direktyva nepateikia išsamesnių teisinės pagalbos kokybės užtikrinimo standartų, t. y. kaip ir kokiais būdais bei priemonėmis kokybė turi būti užtikrinama ES valstybėse narėse.

II. Svarbiausia informacija apie projektą

Atsižvelgdama į išsamesnių teisinės pagalbos kokybės standartų ir gairių Europos Sąjungos valstybėse narėse poreikį, mokslininkų ir teisinės pagalbos ekspertų grupė bendromis pastangomis 2016–2018 m. įgyvendino projektą „Teisinės pagalbos kokybės gerinimas: bendrieji standartai skirtingoms šalims“ (angl. *Enhancing the Quality of Legal Aid: General Standards for Different Countries*, toliau – QUAL-AID). Projektui buvo skirtas bendrasis ES finansavimas pagal Teisingumo programą (JUST/2015/JACC/AG/PROC/8632).

Projektą „Teisinės pagalbos kokybės gerinimas: bendrieji standartai skirtingoms šalims (QUAL-AID)“ parengė ir įgyvendino partneriai iš trijų ES valstybių narių: Lietuvos, Vokietijos ir Nyderlandų. Projektui vadovavo Lietuvos teisės institutas, kurio mokslininkai šiame projekte buvo dr. Simonas Nikartas, dr. Agnė Limantė ir Laurynas Totoraitis.

Be Lietuvos teisės instituto, iš Lietuvos taip pat dalyvavo Lietuvos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba, kurios atstovės dr. Anželika Banevičienė ir Diana Jarmalė dalyvavo atliekant projekto tyrimus, ir Lietuvos advokatūra, atstovaujama dr. Lauryno Biekšos. Iš Vokietijos projekte dalyvavo Frankfurto prie Maino Gėtės universitetas; pagrindinius tyrimus atliko prof. dr. Christoph Burchard (LLM. NYU) ir prof. dr. Matthias Jahn (Frankfurto aukštesniojo teismo teisėjas). Iš Nyderlandų

projekte dalyvavo Nyderlandų teisinės pagalbos tarnyba ir jos ekspertai Herman Schilperoort, Susanne Peters ir Lia Combrink-Kuiters.

Projektas įgyvendintas atsižvelgiant į vėliausias tarptautinės bendruomenės pastangas, siekiant pagerinti teisinės pagalbos kokybę ES kontekste, atsižvelgiant į naująją direktyvą (ES) 2016/1919 dėl teisinės pagalbos įtariamiesiems ir kaltinamiesiems vykstant baudžiamajam procesui ir prašomiems perduoti asmenims vykstant Europos arešto orderio vykdymo procedūroms⁶. Projekto partneriai siekė pagerinti teisinės pagalbos paslaugų baudžiamajame procese kokybę visoje ES ir tuo tikslu parengti teisinės pagalbos teikimui skirtus praktinius standartus, taip pat pagerinti teisinės pagalbos kokybę ir teikimo priežiūrą. Taigi projektu buvo siekiama padėti valstybėms narėms tinkamai įgyvendinti direktyvą 2016/1919. Be to, projekto partneriai siekė padidinti teisinės pagalbos politikos formuotojų, administratorių ir teisinės pagalbos teikėjų gebėjimus užtikrinti kokybišką teisinę pagalbą.

Projekto struktūrą sudarė trys darbų paketai:

1. pirmiausia projekto grupė, veikdama pagal I darbų paketą, atliko galiojančių teisės sistemų ir praktikos, kuria siekiama užtikrinti kokybišką teisinę pagalbą baudžiamajame procese savo šalyse, įvertinimą. Tuo tikslu buvo tirti dokumentai, apklausti paslaugų gavėjai, surengti interviu su suinteresuotaisiais asmenimis ir atlikta skundų analizė. Be to, buvo suorganizuoti trys abipusio keitimosi informacija vizitai (angl. *study visits*). Pagal šį darbų paketą 2017 m. lapkričio mėn. Vilniuje buvo surengta tarptautinė konferencija, kurios metu iš 20 skirtingų šalių atvykę ekspertai pasidalino savo žiniomis ir nuomonėmis. Su šio

darbų paketo ataskaita galima susipažinti internete: <http://qualaid.vgtpt.lt/sites/default/files/0412675001517559135.pdf>;

2. II darbų paketo tikslas buvo parengti šias gaires ir Praktikos standartus teisinės pagalbos teikėjams. Pagrindiniai šio paketo darbų rezultatai – du minėti dokumentai. Pažymėtina, kad, siekiant patvirtinti projekto partnerių pirmines idėjas ir pagrįsti jas skirtingų Europos šalių ekspertų indėliu, buvo atliktas didelės apimties teisinės pagalbos kokybės tyrimas. 2018 m. birželio mėn. Frankfurte buvo surengtas seminaras, kurio metu aptartos tyrimo išvados ir pasidalinta idėjomis ateičiai;
3. III darbų paketą sudarė mokymų trijose projekte dalyvaujančiose šalyse organizavimas. Mokymai buvo surengti 2018 m. spalio – 2019 m. sausio mėn.

III. Teisinės pagalbos kokybės vertinimo priemonės ir kriterijai: ES valstybėms narėms skirtų gairių pristatymas

Šis dokumentas, pavadintas „Teisinės pagalbos kokybės vertinimo priemonės ir kriterijai: ES valstybėms narėms skirtos gairės“ – tai metodinė priemonė, skirta atskiriems teisinės pagalbos kokybės vertinimo aspektams. Dokumentas buvo parengtas turint omenyje tai, kad vienas iš projekto tikslų buvo sudaryti teisinės pagalbos kokybės vertinimo kriterijus (angl. *terms of reference*).

Pažymėtina, kad nuomonės dėl kriterijų (angl. *terms of reference*) apibrėžties skiriasi. Šiame dokumente kriterijais (angl. *terms of reference*) laikome **teisinės pagalbos vertinimo priemonių metodų ir jų įgyvendinimo principų kriterijus ir gaires.**

Pasitelkdami įvairius projekto metu taikytus metodus (gerosios valstybių praktikos analizę, teisės profesionalų ir teisinės pagalbos klientų interviu, ekspertų kiekybinę apklausą, projekto ekspertų diskusijas, ekspertų vizitus, seminarus ir projekto konferencijas), parengėme teisinės pagalbos kokybės vertinimo gaires ir kriterijus, kuriuose kartu su pavyzdžiais ir paaiškinimais **pateikiame rekomendacijas gerajai praktikai** teisinės pagalbos kokybės užtikrinimo srityje. Tikimės, kad ši metodinė priemonė bus naudinga institucijoms, atsakingoms už teisinės pagalbos organizavimą, advokatų asociacijoms (advokatūrai), advokatams ir profesionalams, dirbantiems teisinės pagalbos srityje.

Pagrindinis projekto „Teisinės pagalbos kokybės gerinimas: bendrieji standartai skirtingoms šalims (QUAL-AID)“ iššūkis – sukurti bendrus standartus ir kriterijus, skirtus Europos Sąjungos šalims, kurios skiriasi savo teisiniu ir kultūriniu kontekstu bei tradicijomis. Projekte dalyvaujantys ekspertai priėjo prie išvados, kad praktiškai neįmanoma sukurti išsamių standartų ir normų, kurios galėtų būti vienodai pritaikytos visose ar bent daugelyje ES šalių. Valstybių teisinių sistemų ir kultūrinio konteksto skirtumai ypač išryškėjo, kai projekto susitikimų, ekspertų vizitų, interviu su ekspertais metu pastebėjome didžiulius skirtumus vien tik tarp trijų projekto partnerių valstybių. Projekto metu aiškiai supratome, kad tai, kas gali būti įgyvendinama ir puikiai veikti Nyderlanduose, visiškai nepriimtina ir sunkiai įgyvendinama šios šalies kaimynėje Vokietijoje. Skiriasi ne tik teisinės pagalbos modeliai, bet ir teisinis reguliavimas bei požiūris į tokius svarbius principus kaip advokatų nepriklausomumas ir autonomija, kliento ir advokato santykio konfidencialumas, advokato teisinis statusas, teisinę pagalbą administruojančių ir prižiūrinčių institucijų teisinė struktūra, jų vaidmuo, santykis su advokatų bendruomene ir pan. Atsižvelgdami

į tai, parengėme gaires, kurios yra labiau **bendro ir neįpareigojančio pobūdžio** – pagrindinis jų tikslas padėti teisinės pagalbos administratoriams ir teikėjams susipažinti ir **atsirinkti jų teisinės pagalbos sistemai tinkančias priemones ar standartus**.

Leidinyje visų pirma aptarsime bendruosius vertinimo principus ir prielaidas – kaip esmines sąlygas, siekiant įgyvendinti tarptautinius standartus, teisinius principus atitinkantį teisinės pagalbos kokybės vertinimą. Vėliau apžvelgsime pagrindines vertinimo priemones ir formas, galiausiai daugiausia dėmesio skirsime individualiam advokatų veiklos vertinimui (auditui), kuris, viena vertus, laikomas kaip viena pažangiausių advokatų veiklos teikiant teisinę pagalbą vertinimo formų ir kartu teisinės pagalbos kokybės užtikrinimo priemone, kita vertus, jo taikymas, atsižvelgiant į minėtą skirtingų nacionalinių sistemų įvairovę, kelia nemažai klausimų dėl šios priemonės galimybių įgyvendinti šalyse, kuriose griežtai saugomi advokatų nepriklausomumo ir autonomijos, kliento ir advokato konfidencialumo principai. Kiekvienam vertinimo aspektui pateiksime metodines rekomendacijas, kurias suformulavome remdamiesi projekto dalyvių nuomone, pagrįsta projekto metu taikytais metodais ir šaltiniais.

I. Teisinės pagalbos kokybės vertinimo principai ir prielaidos

1.1. Advokato nepriklausomumo ir autonomijos principas

Jungtinių Tautų gairių dėl teisinės pagalbos 12 principas nustato, kad „valstybės privalo užtikrinti, jog teisinės pagalbos teikėjai galėtų vykdyti savo darbą efektyviai, laisvai ir nepriklausomai. Ypač valstybės turi garantuoti, kad teisinės pagalbos teikėjams įgyvendinant visas savo profesionalias funkcijas nebūtų kišamasi į jų darbą bauginant, trukdant, darant spaudimą ar kitokią netinkamą intervenciją; jie galėtų vykti konsultuoti ir susitikti su savo klientais laisvai ir visiškai konfidencialiai tiek savo šalyje, tiek užsienyje bei laisvai prieiti prie baudžiamojo persekiojimo ar kitų reikšmingų bylų; nepatirti ar nesulaukti grasinimų skirti baudžiamąsias ar administracines, ekonomines ar kitas sankcijas dėl bet kurių veiksmų, atliktų laikantis pripažintų profesionalių pareigų, standartų ir etikos“⁷.

Europos Sąjungos advokatų profesinės etikos kodeksas nustato, jog advokatas turi būti nepriklausomas nuo bet kokios įtakos, pirmiausia tokios, kurią gali sukelti jo asmeniniai interesai ar išorinis spaudimas, nes tai kuria visuomenės pasitikėjimą teisingumo administravimu bei teismo nešališkumu. Dėl to advokatas privalo vengti bet kokių savo nepriklausomumo suvaržymų ir stengtis nenusižengti savo profesinės veiklos standartams, siekdamas įtikti savo klientui, teismui ar trečiosioms šalims⁸.

Profesinis advokato nepriklausomumas yra tradiciškai laikomas pa-

---

⁷ Jungtinių Tautų principai ir gairės dėl teisinės pagalbos baudžiamojo teisingumo sistemoje prieinamumo, patvirtinti 2012 m. gruodžio mėn. Generalinės Asamblėjos rezoliucija 67/187.

⁸ Europos Sąjungos advokatų elgesio kodeksas. Prieiga per internetą: <https://www.idhae.org/pdf/code2002_en.pdf>.

matiniu profesiniu principu ir apima tokias dimensijas kaip nepriklausomumas nuo valstybės, įskaitant leidžiamąją, vykdomąją bei teisminę valdžias, nepriklausomumas nuo kliento bei kitų išorinių įtakų⁹.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad Europoje advokato nepriklausomumo principo idėjinis pagrindas yra šios profesijos funkcija ginti žmogų nuo valstybės, o advokatūra save mato kaip įgyvendinančią svarbią misiją ginant žmogų nuo nepagrįstai naudojamos valstybės galios. Be to, anglosaksiškosios tradicijos valstybėse labiau akcentuojamas nepriklausomumo nuo kliento principas¹⁰.

Atsižvelgiant į tai, daugelyje Europos valstybių advokatų bendruomenės ypač jautriai reaguoja į bet kokią valstybės intervenciją į advokatų darbą. Ši problema išryškėjo ir projekto metu atlikus interviu. Daugelis ekspertų, ypač advokatai, pažymėjo, kad advokatų veiklos vertinimas, ypač jį organizuojant valstybės institucijoms, pažeistų advokatų nepriklausomumą. Europos valstybėse advokatų bendruomenės paprastai turi stiprią savivaldą, kuriai deleguotos, *inter alia*, advokatų priežiūros, kontrolės ir drausminės atsakomybės funkcijos. Valstybės institucijų darbas reguliuojant ir prižiūrint advokatūros veiklą daugelyje Europos valstybių yra minimalus.

---

⁹ Kiršienė J. Advokato nepriklausomumas teisinių paslaugų rinkos komercializacijos kontekste: reliktas ar būtinybė? // Jurisprudencija, 2014, 21(3).

¹⁰ Ten pat.

1.2. Advokato ir kliento santykių konfidencialumo apsaugos užtikrinimas kaip teisinės pagalbos teikėjų veiklos vertinimo prielaida

Kaip ir nepriklausomumo principas, taip ir advokato ir kliento santykio konfidencialumo apsaugos principas įtvirtintas beveik visose demokratinėse valstybėse. Trečiųjų asmenų, nesvarbu, ar tai valstybės institucijos, organizacijos, fiziniai ar juridiniai asmenys, intervencija į advokato ir kliento santykį bei su juo susijusios konfidencialios informacijos atskleidimas yra neleistini.

Europos Sąjungos advokatų profesinės veiklos etikos kodeksas nustato, kad advokato funkcijos esmė yra ta, kad klientas jam turėtų patikėti dalykus, kurių nepatikėtų kitiems, ir kad advokatas gautų kitą informaciją pasitikėjimo pagrindu. Be konfidencialumo užtikrinimo negali būti pasitikėjimo. Dėl to konfidencialumas yra pirmiausia ir svarbiausia advokato teisė ir pareiga. Advokato konfidencialumo pareiga tarnauja teisingumo vykdymo, taip pat kliento interesams. Dėl to jai teikiama speciali valstybės apsauga¹¹.

Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) įvairiose bylose konstatavo, kad kaltinamojo teisė komunikuoti su advokatu be trečiųjų asmenų dalyvavimo kyla iš Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 6 straipsnio 3 dalies, kuri užtikrina asmens teisę ginti save pasitelkiant teisininką (advokatą). Komunikacija su advokatu susijusi ir su Konvencijos 8 straipsniu, kuris įtvirtina teisę į privataus ir šeimos gyvenimo, būsto ir susirašinėjimo apsaugą¹².

---

¹¹ Europos Sąjungos advokatų elgesio kodeksas. Prieiga per internetą: <https://www.idhae.org/pdf/code2002_en.pdf>.

¹² *Nasutavičienė J.* The Right to Confidentiality of Communications between a Lawyer and a Client during Investigation of EU Competition Law Violations: The Aspect of the Status of a Lawyer // *Jurisprudencija*, 2013, 20(1).

Daugiausia EŽTT nustatytų pažeidimų buvo susiję su advokato ir kliento konfidencialumo apsauga baudžiamojo proceso metu, kai atliekant ikiteisminio tyrimo veiksmus surenkama ir tretiesiems asmenims (teisėsaugos institucijoms) tampa prieinama konfidenciali informacija, nesusijusi su tiriamą nusikalstama veika¹³.

Privačių įmonių atliekamas auditas, kai informacija apie advokato ir kliento santykius teikiama trečiosioms šalims, paprastai laikomas konfidencialumo (advokato ir kliento profesinės paslapties) pažeidimu¹⁴. Kai kuriose valstybėse laikomasi pozicijos, kad neturėtų būti daromos išimties viešajam teisinių paslaugų (teisinės pagalbos) auditui, atliekamam valstybės institucijų¹⁵. Taip pat, kaip minėta, svarbu atkreipti dėmesį, kad skirtingose valstybėse konfidencialumo apsaugos lygmenys skiriasi. Pavyzdžiui, anglosaksiškosios sistemos šalyse konfidencialumo apsaugos reikalavimai yra mažesni nei daugelyje kontinentinės teisės valstybių. Pavyzdžiui, JAV ir Australijoje gana paplitusi tokia praktika: advokatų priežiūrą atlieka tokios institucijos kaip teismai, ombudsmenas ir pan.¹⁶, o tai daugelyje kontinentinės tradicijos Europos valstybių būtų sunkiai įsivaizduojama. Atitinkamai ir konfidencialumo apsauga šiose valstybėse yra ne tokia griežta. Nenuostabu, kad būtent anglosaksiškose valstybėse audito priemonės yra labiausiai paplitusios.

Griežta teisinė konfidencialumo apsauga gali tapti sunkiai įveikiamu

---

¹³ Plačiau žr.: *Nasutavičienė J.* The Right to Confidentiality of Communications between a Lawyer and a Client during Investigation of EU Competition Law Violations: The Aspect of the Status of a Lawyer // *Jurisprudencija*, 2013, 20(1).

¹⁴ *Samuel J. Levine*, Legal Services Lawyers and the Influence of Third Parties on the Lawyer-Client Relationship: Some Thoughts From Scholars, Practitioners, and Courts // *Fordham L. Rev.*, 1999, 67, p. 2319.

¹⁵ Ten pat.

¹⁶ *Kiršienė J.* Advokato nepriklausomumas teisinių paslaugų rinkos komercializacijos kontekste: reliktas ar būtinybė? // *Jurisprudencija*, 2014, 21(3).

kliuviniu individualiam advokatų veiklos vertinimui, ypač valstybėse, kuriose nustatyti griežti asmens duomenų apsaugos reikalavimai. Pavyzdžiui, audito atveju advokatas gali nesutikti pateikti duomenis, susijusius su jo santykiu su klientu, argumentuodamas, jog tokiu veiksmu pažeis konfidencialumo principą ir atskleis profesinę paslaptį.

Vis dėlto svarbu pabrėžti, kad konfidencialumo principas nėra absoliutus ir turi tam tikrų išimčių. Šios išimtys – tai pirmiausia nusikaltimo, fizinės žalos grėsmė ir pan., taip pat išimtimi laikomas kliento sutikimas atskleisti informaciją tretiesiems asmenims¹⁷. Paprastai tokiais atvejais įtvirtinamos išimtys, atleidžiančios advokatą nuo konfidencialumo įsipareigojimo, kad advokatas galėtų suteikti informaciją.

Kalbant apie kliento sutikimą dėl informacijos atskleidimo, nėra iki galo aišku, ar tokia išimtis galėtų būti pritaikyta atvejams, kai sutikimas pateikiamas trečiajam asmeniui – auditą atliekančiai institucijai. Kadangi kliento ir advokato santykį sudaro dvi šalys, greičiausiai tokiu atveju reikėtų ir advokato sutikimo.

Į šį klausimą taip pat galima pažvelgti iš kitos perspektyvos. Atliekant tam tikros advokato bylos dokumentų auditą (angl. *peer review*), kyla klausimas dėl advokato pareigos saugoti konfidencialią kliento informaciją. Šia prasme advokatams turėtų būti leista prieštarauti susipažinimui su tam tikromis dokumento dalimis, jei, advokatų nuomone, dėl tokio susipažinimo su dokumentais galimas konfidencialumo pareigos pažeidimas.

Paprastai konfidencialumo pažeidimu nelaikoma, kai advokatų savivaldos institucija taiko advokatui drausminę atsakomybę kliento skundo

---

¹⁷ *Martyn S. R.* In Defense of Client-Lawyer Confidentiality... and Its Exceptions... // *Neb. L. Rev.*, 2003, 81.

pagrindu. Advokatų veiklos audito pagrindas paprastai nėra drausminis pažeidimas ir (arba) konkretus kliento skundas – auditas atliekamas kaip prevencinė, vadinamoji priekinių durų (angl. *front door*), priemonė. Dėl to svarbu atsakyti į klausimą, ar išsamus advokato veiklos auditas, apimantis advokato ir kliento bendravimo turinį, nepažeidžia konfidencialumo principo.

Kitas būdas spręsti advokato ir kliento konfidencialumo įsipareigojimą – advokatų bendruomenės susitarimas. Pavyzdžiui, Lietuvos advokatų etikos kodeksas numato, kad advokato profesinę paslaptį sudarančios informacijos pateikimas Lietuvos advokatūrai ar jos organams nelaikomas kliento paslapties atskleidimu ir konfidencialumo pažeidimu. Taigi šiuo atveju tarsi egzistuoja prielaida, kad, auditą atliekant advokatūros organams, greičiausiai tokios informacijos pateikimas nebūtų laikomas pažeidimu. Kitas pavyzdys galėtų būti Nyderlandų praktika, kai advokatų bendruomenė, įvertinusi didelį pabėgėlių pažeidžiamumą, bendradarbiaudama su Teisinės pagalbos tarnyba, nusprendė įgyvendinti advokatų veiklos kokybės auditą (angl. *peer review*) pabėgėlių teisės bylose¹⁸.

1.3. Viešasis interesas ir valstybės išteklių naudojimo efektyvumas

Pažeidžiamų visuomenės narių teisinė apsauga yra valstybės pareiga ir kartu viešasis interesas. Dėl to teisinė pagalba jau nebėra vien privatus advokato ir kliento santykis. Viešasis interesas pirmiausia pagrįstas asmenų (ypač pažeidžiamų) teisių užtikrinimu, o viešieji ištekliai naudojami kaip priemonė šiam tikslui pasiekti. Viešasis interesas ir atitinkamai

---

¹⁸ Su šia informacija susipažinta projekto studijų vizito Nyderlanduose metu.

viešųjų išteklių naudojimas yra vienas pagrindinių argumentų, kodėl teisinės pagalbos teikėjams reikalinga viešojo valdymo institucijų priežiūra.

Viešojo intereso apsaugos principas tarsi susikerta su advokatų nepriklausomumo ir jų bei klientų santykio konfidencialumo apsaugos principais. Čia kyla esminis klausimas, kiek ir kokia valstybės intervencija yra galima, nepažeidžiant advokatų nepriklausomumo ir konfidencialumo principų.

Atsakymas į šį klausimą įvairiose nacionalinėse sistemose greičiausiai būtų skirtingas: jis priklauso nuo: 1) teisės tradicijos (pavyzdžiui, ar valstybė yra kontinentinės, ar anglosaksiškosios teisinės sistemos atstovė); 2) minėtų principų apsaugos reguliavimo skirtingose šalyse griežtumo lygmens; 3) valstybės institucijų ir advokatų bendruomenės pasitikėjimo. Bet kuriuo atveju viešojo intereso užtikrinimo turi būti siekiama bendromis pastangomis, kiek įmanoma gerbiant advokatų nepriklausomumą ir autonomiškumą bei kitus advokatų veiklos principus.

1.4. Pasitikėjimo ir bendradarbiavimo principas

Paprastai teisinę pagalbą teikia advokatai, kurie priklauso nepriklausomai ir autonomiškai profesinei bendruomenei. Dėl to demokratinėse visuomenėse valstybės sprendimai, susiję su intervencija į advokatų veiklą, neturi būti paremti subordinacija ir nurodymu. Valstybės institucijų veikla įgyvendinant teisinės pagalbos ir administravimo ir priežiūros funkcijas pirmiausia turi vadovautis bendradarbiavimo principu. Visi politiniai, administraciniai, teisiniai sprendimai, susiję su intervencija į advokatų veiklą, turėtų būti derinami ir (arba) priimami kartu su advokatų bendruomene.

Siekiant užtikrinti aptartus principus, rekomenduotina, kad diegiant ir įgyvendinant bet kurią vertinimo priemonę, susijusią su intervencija į advokatų veiklą ir jos nepriklausomumą bei advokato ir kliento santykio konfidencialumą, svarbu:

1. įvertinti nacionalinį teisinį reguliavimą konfidencialumo principo apsaugos aspektu ir, jei reikia, numatyti teisinius konfidencialumo apsaugos mechanizmus, sudarančius galimybes įgyvendinti advokatų veiklos vertinimo priemones (pavyzdžiui, numatyti tokias sąlygas kaip kliento sutikimas, advokato savivaldos institucijų sprendimas, taip pat aiškius ir objektyvius vertinimo kriterijus ir mechanizmus);
2. siekti sutarimo ir kompromiso su advokatų bendruomene. Geriausia, jeigu sprendimą dėl tokių priemonių įgyvendinimo priima ir jas įgyvendina pati advokatų bendruomenė; arba advokaturos savivalda turi būti lygiomis sprendimų priėmimo teisėmis įtraukiama į teisinės pagalbos kokybės užtikrinimo ir vertinimo procesą, susijusį su intervencija į advokatų veiklą. Įtraukimas negali būti tik formalus, advokatų bendruomenei turi būti suteikta sprendimų priėmimo teisė.

1.5. Kokybės standartai kaip teisinės pagalbos vertinimo prielaida

Teisinės pagalbos kokybės standartai – tai gairės ir principai, kurie nurodo, kokios kokybės turėtų būti teikiamos teisinės pagalbos paslaugos. Išskirtinos dvi standartų rūšys:

- standartai teisinės pagalbos sistemai – nurodant, kokie mecha-

nizmai ir priemonės turėtų būti įgyvendinti valstybių nacionalinėse sistemose, siekiant aukštos teisinės pagalbos kokybės; ir

- standartai, skirti individualiems teisinės pagalbos teikėjams, t. y. normų, kurių laikantis užtikrinama aukšta teisinės pagalbos teikimo paslaugos kokybė, rinkinys.

Šiame leidinyje aktuali antroji standartų forma, kuri vertintina kaip svarbi prielaida teisinės pagalbos teikėjų veiklos kokybės vertinimui: siekiant patikrinti bet kurios veiklos kokybę esminė sąlyga yra nustatyti kriterijus, reikalavimus veiklai, pagal kuriuos veikla turėtų būti vertinama.

Teisinės pagalbos srityje – tai reikalavimai (standartai), kurių turi laikytis advokatas (ar kitas teisinę pagalbą teikiantis asmuo) teikdamas teisinę pagalbą. Advokatų veikla paprastai reguliuojama teisės aktais, advokatų asociacijų vidiniais teisės aktais, profesinės etikos kodeksais. Šie teisės aktai nustato bendruosius advokatų veiklos standartus. Paprastai tokie teisės aktai apima reikalavimus dėl advokatų kvalifikacijos, elgesio etikos, advokato ir kliento santykio, konfidencialumo apsaugos, konfliktų interesų vengimo ir kitus principus. Advokatams, nesilaikantiems šių reikalavimų, paprastai inicijuojama drausminė atsakomybė.

Svarbus klausimas: ar reikia atskirų standartų advokatams, teikiančioms valstybės garantuojamą pagalbą? Nepaisant to, kad teisinės pagalbos kokybės standartų poreikį pabrėžia minėti tarptautiniai dokumentai, tačiau, kaip parodė projekto metu atliktas tyrimas, profesionalų nuomonės šiuo klausimu yra įvairios. Dalis tyrime dalyvavusių respondentų (ypač advokatai) nurodė, kad atskiri standartai nėra reikalingi ir visiškai pakanka bendrų reikalavimų advokatams. Vienas pagrindinių argumentų yra tas, kad advokatai turi teikti vienodai kokybišką pagalbą visiems – tiek asmenims, kuriems teikiama valstybės garantuojama pa-

galba, tiek asmenims, kuriems teisinės atstovavimo paslaugos teikiamos komerciniu pagrindu.

Kita vertus, advokato profesijai būdingas komercinis (pelno siekimo) aspektas, todėl įdedamos darbo pastangos ir laikas dažnai priklauso ir nuo atlygio dydžio. Iš esmės visose valstybėse išmokos už teisinės pagalbos paslaugas neprilygsta advokatų gaunamam atlygiui pagal privačias sutartis. Dėl to egzistuoja rizika, kad advokatai įdės mažiau pastangų ir darbo laiko teikdami teisinės pagalbos paslaugas. Žemą finansinę motyvaciją, kaip vieną pagrindinių teisinės pagalbos kokybės kliuvinių, pažymėjo ir daugelis projekto tyrimuose dalyvavusių ekspertų¹⁹.

Pagrindiniai standartus palaikančios nuomonės argumentai pirmiausia remiasi viešuoju interesu ir ta aplinkybe, kad teisinė pagalba yra finansuojama valstybės biudžeto lėšomis. Teisinė pagalba traktuojama kaip valstybės paskirta paslauga, kurios tikslas – užtikrinti labiausiai visuomenėje pažeidžiamų asmenų teises. Dėl to manoma, kad turi būti nustatyti ir taikomi specialieji teisinės pagalbos kokybės kontrolės (monitoringo) mechanizmai²⁰.

Svarbu pridurti, kad kokybės standartai reikšmingi ne tik žmogaus teisių (labiausiai pažeidžiamų visuomenės grupių teisių) apsaugos prasme, tačiau ir kaip priemonė, kuria nustatomi kokybės indikatoriai, arba, kitaip tariant, yra konkrečiai apibrėžiama, kokie elementai sudaro teisinės pagalbos kokybę. Auditorius, vertinantis konkrečią veiklą, turi ži-

---

¹⁹ Projekto metu Lietuvoje, Vokietijoje ir Nyderlanduose taikant interviu ir anketavimo metodus buvo apklausta apie 250 respondentų: teisės profesionalų (advokatų, teisėjų, prokurorų), valstybės tarnautojų, dirbančių teisinės pagalbos srityje, NVO atstovų, policijos pareigūnų ir teisinės pagalbos klientų).

²⁰ Nuomonių apie standartų poreikį skirtumą atspindi ir projekto metu atliktos ekspertų kiekybinės apklausos rezultatai. Apklausa parodė, kad standartų svarba ir poreikis yra vertinama kaip vidutinio reikšmingumo priemonė: ji buvo įvertinta 3,6 balais iš penkių galimų.

noti, ką reikėtų įvertinti, o teisinės pagalbos teikėjai turi žinoti, ko iš jų reikalaujama ir kas jų veikloje vertinama. Dėl to standartų, kaip kokybės indikatorių, nustatymas kartu yra būtina veiklos vertinimo prielaida.

Jei šalyje pavyksta pasiekti bendrą sutarimą dėl būtinybės nustatyti konkrečius teisinės pagalbos teikėjams taikomus standartus, šiuos standartus turėtų patvirtinti arba advokatūra (atsižvelgdama į teisininkų profesijos nepriklausomumą), arba bendru sutarimu advokatūra ir už teisinę pagalbą atsakinga valstybės institucija.

Ar galimas teisinės pagalbos teikėjų kokybės vertinimas nesant specialiųjų standartų? Kaip minėta, bet kuriam vertinimui reikalingi tam tikri kokybės indikatoriai. Nacionalinėse sistemose, kuriose nėra nustatyti specialūs standartai teisinės pagalbos teikėjams, jų veikla gali būti vertinama vadovaujantis bendraisiais advokatų veiklos standartais, pavyzdžiui, advokatų etikos kodeksais ir teisės aktais.

1.6. Advokatų veiklos dokumentacija kaip teisinės pagalbos kokybės vertinimo prielaida

Taikant pažangias advokatų veiklos audito priemones (pavyzdžiui, advokatų veiklos individualų auditą (angl. *peer review*)), vertinama ne tik advokato parengtų teisinių dokumentų kokybė, tačiau ir tokie aspektai kaip komunikavimo su klientu, teisinės kompetencijos, dokumentų ir pateiktų klientui išaiškinimų išsamumas, aiškumas, korektiškumas, suteiktų konsultacijų laiko pakankamumas, strategijos tinkamumas kliento gynybos tikslams, išteklių paskirstymas, profesionalaus elgesio etika, rizikos valdymas ir pan. Būtina prielaida vertinant šiuos advokatų veiklos aspektus – išsami bylos dokumentacija. Tačiau ne visose naci-

onalinėse sistemose teisės aktai nustato reikalavimą advokatams rinkti ir saugoti dokumentus apie bylos eigą. Pavyzdžiui, toks reikalavimas nėra numatytas Lietuvos ir Olandijos, projekto partnerių atstovaujimų valstybių, teisės aktuose. Tai vertintina kaip reikšminga kliūtis advokatų veiklos kokybės auditui.

Dokumentacijos stoka neleidžia ne tik taikyti veiklos audito priemonių, tačiau gali apsunkinti ir drausminės atsakomybės procesą, kai pateikiami skundai ar kitais būdais gaunama informacija dėl advokatų veiklos pažeidimų. Kita vertus, toks reikalavimas gali sumažinti advokatų motyvaciją teikti teisinę pagalbą, nes tokios išsamios dokumentacijos rinkimas gali pareikalauti daug laiko sąnaudų. Tai ypač aktualu tose šalyse, kuriose teisinės pagalbos teikėjų atlyginimas yra gerokai mažesnis už vidutinį teisininkų atlyginimą rinkoje.

II. Teisinės pagalbos kokybės vertinimo formos ir priemonės

Pagal vertinimų sritį ir lygmenį galima išskirti dvi vertinimo formas:

1. bendrasis teisinės pagalbos sistemos vertinimas;
2. individualus teisinę pagalbą teikiančių asmenų vertinimas.

Išsamiau aptarsime vertinimo metodus ir priemones.

2.1. Sistemos vertinimo priemonės

Pagrindinis sistemos vertinimo uždavinys – identifikuoti bendruosius teisinės pagalbos kokybės indikatorius; juos pagal duomenų šaltinius galima skirstyti į **objektyviusius ir subjektyviusius**.

2.1.1. Objektyvieji kokybės indikatoriai

Objektyvieji kokybės indikatoriai grindžiami faktine informacija apie konkrečią veiklą, pavyzdžiui, statistiniais duomenimis, oficialia valstybės institucijų informacija, teismų praktika ir pan. Šių indikatorių paskirtis – įvertinti sistemos atitiktį teisiniams, finansiniams, administraciniais reikalavimams ir standartams. Siekiant nustatyti objektyviusius sistemos kokybės indikatorius, gali būti vertinama:

- teisinės pagalbos teisėtumo aspektai, t. y. teisinės pagalbos nacionalinio teisinio reguliavimo ir taikymo atitiktis tarptautiniams ir ES standartams, konstituciniams principams, nacionaliniams įstatymams;

- teisinės pagalbos sistemos finansinis ir administracinis efektyvumas (pavyzdžiui, vertinama, kaip efektyviai naudojamos skirtos lėšos ir kiti ištekliai, kaip laikomasi finansinio ir administracinio valdymo principų bei taisyklių ir pan.);
- teisinę pagalbą administruojančios institucijos ir (arba) teisinės pagalbos teikėjų (advokatų) veiklos atitiktis teisės aktuose nustatytiems teisėtumo, etikos, kokybės (ir pan.) reikalavimams, gero administravimo principams ir pan.;
- sistemos atitiktis gerosios praktikos standartams.

Toliau išsamiau aptariamos vertinimo priemonės, kuriomis siekiama nustatyti minėtus objektyviuosius teisinės pagalbos sistemos kokybės indikatorius.

Duomenų apie teisinės pagalbos sistemą analizė

Tai bendras sistemos vertinimas atliekant surinktos statistikos ir kitų reikšmingų duomenų apie teisinę pagalbą analizę. Analizuojami tokie kiekybiniai sistemos rodikliai kaip pateiktų prašymų dėl teisinės pagalbos skaičius, advokatų darbo krūvis, rodikliai, rodantys advokatų aktyvumą ar pasyvumą tam tikrose teisinės pagalbos srityse, skundų skaičius ir jų struktūra, užfiksuoti advokatų pažeidimai ir jų struktūra, įvairių rodiklių dinamika kelerių metų laikotarpiu ir pan. Ši analizė padeda atskleisti tam tikras tendencijas, kurios naudojamos kaip indikatoriai siekiant identifikuoti sistemos problemas ir jų priežastis bei atitinkamai parinkti ir įgyvendinti problemų sprendimo priemones.

Pavyzdžiui, statistiniai rodikliai gali rodyti, kad tam tikros kategorijos bylose trūksta advokatų, nors bendras pagalbą teikiančių advokatų skaičius yra gana didelis. Taikant tokius papildomus tyrimo metodus

kaip, pavyzdžiui, apklausas, analizuojant bylą, kurių daugiausia atsiskoma, turinį, atskleidžiama problemos priežastis: pavyzdžiui, advokatai gali nepageidauti dirbti tam tikrose bylose dėl jų sudėtingumo ar bylai skirtam laikui neadekvataus atlygio. Tokiu atveju tikslinga įgyvendinti priemones, skatinančias advokatus rinktis sudėtingesnes bylas, pavyzdžiui, nustatant darbo užmokesčio skaičiavimo mechanizmus, diferencijuojant atlygį pagal bylos sudėtingumą ir pan.

Duomenų analizė gali būti naudojama ir prognozavimo tikslais. Pavyzdžiui, Lietuvoje susidurta su problema, kai viena didelės apimties baudžiamoji byla pareikalavo nemažo valstybės garantuojamos pagalbos advokatų skaičiaus. Dėl šios priežasties Vilniaus mieste pradėta stokoti advokatų, teikiančių teisinę pagalbą baudžiamosiose bylose. Panašiose situacijose, naudojant turimą informaciją apie planuojamas bylas, tikslinga atlikti prognozę ir pasirengti galimam advokatų trūkumui, pavyzdžiui, bendradarbiaujant su advokatų bendruomene, paskatinti tam tikram laikotarpiui įsitraukti didesnę skaičių advokatų ir pan. Tokiu atveju gali tekti numatyti tam reikalingus finansinius išteklius arba pasitelkti advokatus iš regionų, kur advokatų darbo krūvis yra mažesnis ir pan.

Taip pat derėtų išskirti **apibendrintą teisinės pagalbos teikėjų veiklos kokybės vertinimą**. Tai – apibendrinta advokato veiklos analizė, atliekama vadovaujantis tokiais duomenimis apie jų veiklą kaip skundai, oficialūs dokumentai, teismų posėdžių protokolai ir pan.

Šia vertinimo forma siekiama nustatyti bendruosius advokatų veiklos rodiklius ir tendencijas, pavyzdžiui, advokatų parengtų dokumentų kokybę, sėkmingai baigtų bylų skaičių ir pan. Būtina tokio vertinimo prielaida – vertinimo metodologijos sukūrimas, kurioje turi būti nustatyti vertinamo objekto (pavyzdžiui, teisinių dokumentų) kriterijai ir palikta kuo mažiau erdvės subjektyviam vertintojo požiūriui ir interpretaci-

joms. Pavyzdžiui, vertinimo metodologijoje turi būti išsamiai paaiškinta, kokie yra kokybiškai parengto teisinio dokumento kriterijai. Geriausia, kad tokį vertinimą organizuotų advokatų bendruomenės savivaldos organai arba jie būtų įtraukti tiek į metodologijos parengimą, tiek į tyrimo atlikimą bei rezultatų vertinimą. Toliau išsamiai aptariamos galimos šios vertinimo formos priemonės.

Advokatų parengtų oficialių dokumentų analizė nukreipta į teisinio atstovavimo kokybės vertinimą remiantis tokiais šaltiniais kaip, pavyzdžiui, apeliaciniai ir kasaciniai skundai, skundai dėl procesinių veiksmų, teismo posėdžių išrašai ir pan. Pagrindinis tokios analizės tikslas – identifikuoti probleminius atstovavimo ir teisinių dokumentų kokybės aspektus. Duomenys analizuojami nuasmenintai, pagal nustatytus kriterijus, analizės rezultatai pateikiami apibendrintai.

Sėkmingai baigtų bylų kiekybinė analizė yra diskutuotinas vertinimo būdas, nes gynybos baudžiamajame procese tikslas nėra susijęs vien tik su išteisinimo pasiekimu (daugeliu atvejų – tai neįmanoma), o su kliento interesų gynimu. Viena vertus, advokatas privalo siekti kiek įmanoma pagerinti kliento teisinę padėtį ir parinkti geriausias gynybos strategijas; kita vertus, jas turi derinti su kliento interesais ir norais (pavyzdžiui, tam tikrais atvejais geresniam rezultatui pasiekti gali būti tinkama visiškai kita gynybos strategija, negu nori klientas). Be to, rezultatas gali priklausyti nuo daugelio išorinių veiksnių (pavyzdžiui, kai kuriuose rajonuose nusikalstamumo lygis aukštesnis, ten gyvena daugiau žemesnės socialinės klasės atstovų, gyventojai yra menkiausiai išsilavinę ir pan., dėl to atitinkamame rajone praktikuojantys advokatai gali atstovauti bylose, kurių sėkmingos baigties rodiklis, suprantama, yra mažesnis). Atsižvelgiant į tai, sudėtinga nustatyti, kokia byla yra sėkminga ir kiek jos sėkmingumas priklauso nuo advokato indėlio.

Vis dėlto manytina, kad atsargus vertinimas yra galimas. Pavyzdžiui, naudojant šį vertinimo būdą, tikslingiau būtų atlikti lyginamąją valstybės ir privačių advokatų bylų baigties analizę socialiniu, demografiniu ir ekonominiu požiūriu panašiuose miestuose ar šalies regionuose, pavyzdžiui, įvertinant, kokiame skaičiuje bylų pasiekta palankesnio klientui rezultato, negu buvo siekiama kaltinamajame akte. Toks vertinimas galėtų būti orientacinis ir turėtų būti naudojamas kartu su kitomis priemonėmis (pavyzdžiui, skundų analize, apklausomis, advokatų parengtų oficialių dokumentų analize), nes dažnai bylos rezultatą gali lemti ne advokato, o, pavyzdžiui, teisėjo ar prokuroro darbo kokybė.

Skundų analizė

Skundų skaičius ir jų turinio bei struktūros analizė padeda nustatyti sritis ir problemas, su kuriomis susiduria teisinės pagalbos gavėjai. Tačiau svarbu atkreipti dėmesį, kad skundai ne visada reprezentuoja bendrą problematiką – egzistuoja rizika, kad skundų analizė gali netiksliai atspindėti realią situaciją.

Pirma, skundžiasi ne visi teisinės pagalbos gavėjai, nepatenkinti jiems suteiktos teisinės pagalbos kokybe, todėl kyla tam tikras pavojus, kad skundai gali atskleisti tik tam tikrai grupei klientų būdingas problemas. Antra, yra tam tikrų klientui sunkiai pastebimų advokato veiklos aspektų (pavyzdžiui, teisinio atstovavimo, parengtų teisinių dokumentų ir pan. kokybė), todėl šie aspektai gali būti nepakankamai atskleisti skunduose. Kita vertus, klientų skundų analizė – vienas pigiausių valstybės garantuojamos teisinės pagalbos vertinimo būdų, nes, pavyzdžiui, skirtingai nuo apklausų, tam nereikia papildomų išteklių duomenims surinkti.

Nevyriausybinių organizacijų monitoringas

Nevyriausybines organizacijas (toliau – NVO), kaip nepriklausomi subjektai, gali ypač prisidėti išryškinant ir atskleidžiant egzistuojančias žmogaus teisių problemas teisinės pagalbos sistemoje bei aktyviai dalyvauti jas sprendžiant. Galima išskirti dvi nevyriausybinių organizacijų atliekamo monitoringo formas:

1. monitoringas, atliekamas valstybės užsakymu. Pavyzdžiui, valstybės institucija, atsakinga už teisinės pagalbos teikimą, gali tiek deleguoti, tiek užsakyti teisinės pagalbos sistemos vertinimo paslaugas iš NVO. Pagrindinis tokių tyrimų trūkumas – pavojus, jog NVO šiuo atveju yra priklausomos nuo valstybės institucijos sprendimų dėl finansavimo, todėl jų atliekamas monitoringas gali būti paveiktas užsakovo – valstybės institucijos;
2. monitoringas, atliekamas NVO iniciatyva. Tokios stebėjimo formos įgyvendinimo pavyzdys Lietuvoje yra Žmogaus teisių stebėjimo institutas, kuris reguliariai atlieka teisinės sistemos tyrimus žmogaus teisių apsaugos (taip pat ir teisinės pagalbos) požiūriu²¹. Tokie tyrimai nėra veikiami nustatytų rėmų ar finansavimo sąlygų, todėl yra svarbus šaltinis vertinant sistemos kokybę.

Sistemos vertinimas pagal gerosios praktikos standartus

Gerosios praktikos standartai – tai teisinės pagalbos sistemos kokybės vertinimas, atsižvelgiant į valstybių gerosios praktikos pavyzdžius ir veiksmingas priemones. Remiantis šiuo indikatoriumi, vertinama, ar konkrečioje nacionalinėje sistemoje yra įgyvendinamos priemonės, ku-

---

²¹ Išsamiau žr.: <<https://hrmi.lt/en/accessible-justice-access-to-lawyer-study-2017/>>.

rios, remiantis gerąja valstybių praktika, laikomos veiksmingomis užtikrinant teisinės pagalbos kokybę. Ši vertinimo priemonė remiasi prielaida, kad sėkminga taikymo praktika pagrįstų priemonių įgyvendinimas konkrečioje valstybėje užtikrina didesnę sistemos veiksmingumą ir konkrečios srities veiklos kokybę. Tokie gerosios praktikos standartai (angl. *toolbox*) buvo sukurti įgyvendinant ir šį projektą²².

1 lentelė. Teisinės pagalbos sistemos vertinimo priemonės, nukreiptos į objektyvius teisinės pagalbos kokybės indikatorius

Vertinimo priemonė	Priemonės pranašumai	Priemonės trūkumai (galimos rizikos ir problemos)
Apibendrintų duomenų apie teisinės pagalbos sistemą analizė	Pateikia potencialių problemų ir rizikų žemėlapij ir leidžia modeliuoti atitinkamus sprendimus.	Leidžia identifikuoti bendresnes tendencijas. Subjektyvios duomenų analizės rizika, kai, pavyzdžiui, siekiant gero institucijos įvaizdžio, analizuojami ir pateikiami tik institucijos veiklą teigiamai atspindintys duomenys.
Oficialių teisinės pagalbos teikėjų parengtų dokumentų turinio analizė	Leidžia atskleisti apibendrintą informaciją apie teisinės pagalbos teikėjų parengtų teisinių dokumentų kokybę.	Ribotas vertinimas: vertinamas tik vienas siauras teisinės pagalbos teikėjų veiklos aspektas. Subjektyvaus arba nekokybiško vertinimo rizika, pavyzdžiui, kai tokį vertinimą atliekantiems specialistams trūksta kompetencijos ir metodinių žinių. Tam turi būti nustatyti aiškūs vertinimo kriterijai, apibrėžiantys, koks yra kokybiškai ar nekokybiškai parengto dokumento turinys, taip pat aiškūs bei aukšti kvalifikacijos reikalavimai vertinimą atliekantiems asmenims.
Sėkmingų bylų analizė	Ši priemonė galėtų būti naudinga lyginamąja prasme, pavyzdžiui, leistų palyginti bylų rezultatus panašiuose miestuose ar regionuose. Šia priemone patartina naudotis kartu su kitomis vertinimo priemonėmis (pavyzdžiui, skundų analize, apklausomis, advokatų parengtų teisinių dokumentų analize ir pan.).	Sudėtinga yra: nustatyti objektyvius sėkmingų bylos rezultatų kriterijus; įvertinti, ar sėkmė priklauso nuo advokato indėlio, ar kitų veiksnių.

Skundų analizė	Suteikia informacijos apie advokatų (galimus) pažeidimus ir leidžia atskleisti problemines jų veiklos sritis. Taip pat atskleidžia advokatų veiklos aspektus, į kuriuos jautriausiai reaguoja klientai.	<p>Reprezentatyvumo stoka.</p> <p>Įvertinami tik aspektai, susiję su advokatų galimais pažeidimais, užfiksuotais skunduose.</p> <p>Subjektyvumo elementas: vien skunduose esanti informacija dar nenurodo pažeidimo fakto.</p>
NVO monitoringas	<p>Nepriklausomas.</p> <p>Nėra biurokratinių apribojimų ir subordinacinių ryšių (pavyzdžiui, NVO gali kurtis laisviau kritikuoti sistemą).</p>	<p>Valstybės užsakymo atveju egzistuoja užsakovo įtakos vertinimo rezultatams rizika.</p> <p>Galima kompetencijų ir išteklių stoka užtikrinant tyrimų kokybę (ypač šalyse, kuriose yra mažas NVO finansavimas).</p>

2.1.2. Subjektyvieji kokybės indikatoriai

Subjektyviųjų kokybės indikatorių šaltiniai – klientų ar profesionalų, kurių veikla susijusi su teisinės pagalbos teikimu (pavyzdžiui, prokurorų, teisėjų, policijos pareigūnų ir pan.), nuomonė. Vertinimas gali būti atliekamas kiekybiškai, pavyzdžiui, reprezentatyviomis apklausomis arba naudojant kokybinius metodus: pavyzdžiui, interviu, diskusijų grupės; taip pat posėdžių stebėjimas, kai nėra stebimas atskiras advokatas, o duomenys analizuojami ir pateikiami kiekybiškai ir nuasmenintai.

Teisinės pagalbos klientų apklausos

Teisinės pagalbos tikslas pirmiausia yra užtikrinti asmenų, kuriems teikiamos šios paslaugos, teises ir interesus. Dėl to klientų nuomonė yra svarbus žinių apie teisinės pagalbos kokybę šaltinis. Siekiant objektyviai įvertinti klientų nuomonę, atliekant klientų apklausas svarbu laikytis metodologinių apklausų reikalavimų – užtikrinti reprezentatyvumą, tinkamai formuoti klausimus. Pavyzdžiui, svarbu, kad klausimai būtų pakankamai išsamūs, aiškūs ir konkretūs, kad būtų galima identifikuoti

svarbius subjektyviuosius kokybės indikatorius. Dėl to šioms apklausoms atlikti tikslinga pasitelkti mokslininkus, turinčius metodologinių žinių ir patirties atliekant tokias apklausas.

Esminis tokių apklausų kaip teisinės pagalbos kokybės vertinimo priemonės trūkumas – tas, kad klientai, stokodami teisinių žinių, advokatų veiklos kokybę gali įvertinti ribotai, tai yra tik tam tikrus veiklos aspektus, kurie susiję su advokatų elgesiu, bendravimu (pavyzdžiui, mandagumas, punktualumas, dėmesingumas, konsultacijų aiškumas ir pan.). Taip pat, kaip leidžia teigti projekto „Teisinės pagalbos kokybės gerinimas: bendrieji standartai skirtingoms šalims (QUAL-AID)“ metu atliktos apklausos, kai kada už bendravimo gebėjimų gali būti slepiami teisinio profesionalumo trūkumai²³.

Atsižvelgiant į tai, klientų apklausos neturėtų būti naudojamos kaip vienintelė kokybės vertinimo priemonė, kartu turėtų būti taikomos ir tokios kitos priemonės kaip profesionalų apklausos, skundų analizė ir pan. Bet kuriuo atveju kliento pasitenkinimas yra ypač svarbus šaltinis, nes galiausiai tai jie yra pagrindiniai teisinės pagalbos adresatai ir gavėjai arba, kitaip tariant, šie žmonės ir jų gerovė yra pirminis teisinės pagalbos tikslas.

Teisės profesionalų (teisėjų, prokurorų, ikiteisminio tyrimo pareigūnų) apklausos

Siekiant įvertinti profesionalius teisinius teisinės pagalbos kokybės elementus, gali būti tikslinga pasitelkti profesionalus, turinčius teisinės kompetencijos. Pareigūnų (teisėjų, prokurorų, ikiteisminio tyrimo pa-

---

²³ Žr.: Assessment of the existing legal frameworks and practices aimed at ensuring high quality legal aid in criminal proceedings. WS1 Report. 2017. Prieiga per internetą: <<http://qualaid.vgtpt.lt/lt/rezultatai>>.

reigūnų) nuomonė yra svarbi vertinant teisinės pagalbos teikėjų kokybę teisiniais (atstovavimo teismuose, advokato parengtų teisinių dokumentų (pavyzdžiui, apeliacinių skundų) kokybės ir pan.) klausimais. Tai – teisininkai profesionalai, kurie, stebėdami advokatų veiklą, gali pastebėti jų teisinio atstovavimo kokybės trūkumus ar pranašumus. Kita vertus, kaip parodė projekto metu atliktos apklausos, tokiu vertinimu vadovautis reikėtų atsargiai, nes šie pareigūnai yra kita proceso šalis, turinti kitokių tikslų nei gynyba. Dėl to tam tikrais atvejais aktyvus advokatas (keliantis klausimus, skundžiantis procesinius veiksmus ir sprendimus) gali būti nepatogus teisėjui bei prokurorui ir vertinimas ne visada gali būti pozityvus, nors kliento gynybos ir (arba) atstovavimo aspektu jo aktyvi veikla vertintina teigiamai. Tokios apklausos gali būti atliekamos naudojant tiek kiekybines, reprezentatyvias apklausas, tiek tokius kokybinius metodus kaip, pavyzdžiui, fokusuotos grupių diskusijos ar interviu.

Trečioji subjektyvaus sistemos vertinimo priemonė – **advokatų apklausos**. Šios priemonės taikymo rezultatai gali priklausyti nuo vertinimo objekto. Jeigu advokatų prašoma įvertinti advokatūros ir advokatų veiklos kokybės aspektus, galima būtų daryti prielaidą, kad advokatų pateiktas vertinimas neatskleis realios problematikos, nes jie gali būti nelinkę atskleisti savo bendruomenės problemų arba vertinti kolegų darbą subjektyviai. Vis dėlto, užtikrinant apklausos anonimiškumą, tinkamai formuluojant klausimus, tai galėtų būti svarbus informacijos apie teisinės pagalbos kokybę šaltinis (pavyzdžiui, projekto metu atliekant interviu, dalyvaujant diskusijose galima buvo pastebėti, kad advokatai stengiasi kritiškai ir objektyviai vertinti savo ir kolegų veiklą).

Advokatų apklausos – ypač svarbus šaltinis vertinant teisinės pagalbos organizavimo trūkumus, pavyzdžiui, teisinės pagalbos administravimo ir organizavimo efektyvumą ir pan. Tokia advokatų apklausa gali

būti svarbus šaltinis siekiant sistemos administratoriui įsivertinti savo veiklos probleminius aspektus bei ieškoti sprendimų bendradarbiaujant su tiesioginiais teisinės pagalbos paslaugų teikėjais.

Gali kilti klausimas, kas turėtų organizuoti minėtas apklausas. Apklausų užsakovas gali būti tiek už teisinės pagalbos organizavimą atsakinga valstybės institucija (pavyzdžiui, Teisingumo ministerija, Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba), tiek advokatūra, kuri atsakinga už advokatų, kaip teisinės pagalbos teikėjų, veiklą. Siekiant kiek įmanoma didesnio apklausų objektyvumo, tikslinga, kad jas atliktų nepriklausomi subjektai (pavyzdžiui, mokslo institucijos).

2 lentelė. Teisinės pagalbos sistemos vertinimo priemonės, nukreiptos į subjektyviusius teisinės pagalbos kokybės indikatorius

Vertinimo priemonė	Priemonės pranašumai	Priemonės trūkumai (galimos rizikos ir problemos)
Teisinės pagalbos klientų apklauso	Įvertinamas teisinės pagalbos klientų pasitenkinimas gaunamomis paslaugomis. Ypač svarbi priemonė vertinant teisinės pagalbos kokybės aspektus, susijusius su teisinės pagalbos teikėjų elgesiu ir komunikacija.	Teisinės pagalbos kokybė gali būti įvertinta ribotai: klientai paprastai dėl teisinių žinių stokos turi ribotas galimybes vertinti advokatų teisinio atstovavimo kokybės aspektus.
Teisės profesionalų (teisėjų ir (arba) prokurorų) apklauso	Vertinimas, galintis suteikti vertingos, profesionalia teisine kompetencija pagrįstos informacijos apie teisinės pagalbos kokybę.	Dėl skirtingų procesų dalyvių tikslų informacija gali būti subjektyvi (pavyzdžiui, aktyvus advokatas gali ap sunkinti prokuroro ar teisėjo darbą).
Advokatų apklauso	Advokatų apklauso yra svarbios, nes gali padėti įvertinti teisinės pagalbos organizavimo silpnąsias vietas, teisinės pagalbos administravimo ir organizavimo veiksmingumą ir pan.	Tokio vertinimo atveju sunku išvengti subjektyvumo. Dėl to svarbu apgalvotai parengti metodiką.

2.2. Individualus teisinės pagalbos teikėjų vertinimas

Skirtingai nuo sistemos vertinimo, kuriuo daugiau renkami ir analizuojami duomenys, atskleidžiantys tam tikras bendrąsias tendencijas, individualaus vertinimo paskirtis – įvertinti teisinės pagalbos kokybę, analizuojant konkrečių teisinės pagalbos teikėjų veiklos atvejus. Dėl to, lyginant su sistemos vertinimo priemone, individualus vertinimas yra konkretizuotas – jis išryškina konkretaus teisinės pagalbos teikėjo darbo kokybės aspektus ir padeda įvardyti konkrečias ir individualizuotas kokybės gerinimo priemones. Tokia vertinimo forma leidžia nustatyti, ar, pavyzdžiui, suteiktos paslaugos buvo kokybiškos kliento interesų atstovavimo ir (arba) efektyvumo, naudojant išteklius, skirtus teisinei pagalbai teikti, aspektais.

Susipažinus su įvairių valstybių praktika, išskirtinos šios pagrindinės individualaus vertinimo formos:

- teisinės pagalbos teikėjų veiklos stebėjimas;
- teisinės pagalbos teikėjų parengtų teisinių dokumentų analizė;
- teisinės pagalbos teikėjų savianalizė;
- teisinės pagalbos teikėjų veiklos auditas.

Teisinės pagalbos teikėjų veiklos stebėjimas – tai vertinimo metodas, pagal kurį ekspertai stebi advokato dalyvavimą teismų posėdžiuose ir vertina kliento atstovavimo kokybę (pavyzdžiui, vertinama advokato pateikiama argumentacija, jos išsamumas kliento interesų gynbos požiūriu ir pan.). Tokios priemonės pranašumas tas, jog ją taikant paprastai nesusiduriama su konfidencialumo ir (arba) dokumentacijos problemomis, nes paprastai teismų posėdžiai ir juose pateikiama informacija yra vieša. Esminiai šios vertinimo priemonės trūkumai:

1. duomenų apie veiklos kokybę ribotumas (gali būti įvertinta tik nedidelė dalis advokato darbo, kuri matoma teismo posėdžių metu). Taikant šią priemonę negalima įvertinti tokių svarbių advokato darbo aspektų kaip individualus bendravimas su klientu, suteiktų konsultacijų kokybė ir pan.);
2. dažnai posėdžiai yra atidedami, o tai apsunkina vertinimo procesą ir padidina jo išlaidas;
3. advokato, kuris žino, kad yra stebimas, elgesys gali pasikeisti ir jis gali ne visuomet elgtis taip, kaip jo praktikoje įprasta.

Šis metodas gali būti advokato veiklos audito alternatyva tose valstybėse, kuriose dėl griežto advokato ir kliento santykio konfidencialumo apsaugos reguliavimo ar reikalavimo rinkti ir saugoti dokumentaciją apie bylos eigą stokos nėra įmanoma (arba sudėtinga) atlikti individualų advokatų veiklos auditą. Taip pat rekomenduotina jį taikyti kartu su kitomis priemonėmis, pavyzdžiui, oficialių advokato parengtų dokumentų (arba teismo dokumentų, kuriuose yra informacijos apie advokato darbo aspektus, advokato pateikiamą teisinę argumentaciją ir pan.) analize. Stebėjimas taip pat gali būti naudojamas kaip vienas iš teisinės pagalbos teikėjų veiklos audito metodų.

Individualizuota oficialių advokato parengtų dokumentų analizė. Tai – vertinimo metodas, kuriuo vertinamas advokato teisinis profesionalumas ir kompetencija analizuojant advokato parengtų oficialių dokumentų (pavyzdžiui, parengto skundo ar apeliacinio skundo) ar teismo sprendimų, viešų posėdžių protokolų įrašų turinį (pavyzdžiui, vertinama teisinio argumentavimo oficialiuose dokumentuose išsamumas ir pagrįstumas, advokato kalbų teismuose kokybė, įrodymų pateikimas ir svarba kliento gynybai ir pan.). Šios vertinimo priemonės pranašumai ir trūkumai panašūs kaip ir stebėjimo metodo: oficialių dokumentų analizė

paprastai nesikerta su konfidencialumo ar dokumentacijos kaupimo reikalavimais, tačiau yra ribota vertinimo objekto ir jo išsamumo aspektu.

Advokatų savianalizė – tai metodas, kurį advokatai naudoja savo pačių veiklai įsivertinti. Egzistuoja kelios advokatų veiklos individualaus įsivertinimo formos. Pavyzdžiui, audituojamų advokatų gali būti paprašoma pateikti savo veiklos vertinimą. Vis dėlto tokio vertinimo rizika – tai, kad advokatai pateiks subjektyvius atsakymus ir vertins savo darbą pernelyg teigiamai. Vertinimo rezultatai daugiau atspindėtų ne advokato veiklos kokybę, o advokato asmenybės savybes. Savimi pasitikintys advokatai bus linkę savo veiklą vertinti labai gerai, o kuklesnės asmenybės bruožai gali lemti blogesnę vertinimą. Dėl to savianalizė dažnai nepalanki sąžiningiems advokatams, o pernelyg gerai save vertinantiems advokatams skiriami geresni balai. Kiek objektyvesnė priemonė taikoma Suomijoje, kur klausimyną pildo tiek advokatai, tiek klientai, todėl vėliau galima palyginti, kaip savo veiklą vertina advokatai ir kaip ją įvertino klientai (teisinės pagalbos gavėjai).

Manytina, kad siekiant, jog advokatai pateiktų kuo objektyvesnius duomenis apie savo veiklą, tokio vertinimo rezultatai neturėtų būti naudojami kaip pagrindas taikyti atsakomybės ar kitas priemones, galinčias pabloginti ar apsunkinti advokato padėtį. Advokatų savianalizės anketos gali būti naudinga priemonė advokatams įsivertinant, ar jie atliko visus reikalingus veiksmus siekdami kokybiško kliento atstovavimo, įsivertindami iškilusias kliūtis bei rizikas ir numatydami rizikos valdymo priemones ir pan. Tokia priemonė gali būti naudojama tik pačių advokatų ir rezultatai gali būti neteikiami tretiesiems asmenims (arba teikiami tik anonimiškai).

Individualus advokatų veiklos auditas (angl. *peer review*)

Tai – konkrečių teisinės pagalbos paslaugų teikėjų (advokatų) veiklos teikiant teisinę pagalbą išsamus vertinimas, kurį atlieka nepriklausomi

ekspertai. Paprastai individualų teisinės pagalbos teikėjų veiklos auditą atlieka jų kolegos, t. y. aukštos kvalifikacijos advokatai, turintys didelę patirtį bei žinių audituojamoje srityje. Auditas apima advokato bylos vertinimą taikant nustatytus kriterijus ir reitingavimo sistemą, siekiant nustatyti teisinių konsultacijų ir teisinio atstovavimo paslaugų, suteikiamų klientams, kokybę tam tikroje advokato darbo srityje.

Ši vertinimo priemonė, kuri mokslinėje literatūroje pristatoma kaip viena pažangiausių advokatų veiklos kokybės užtikrinimo priemonių, aptariama išsamiau²⁴.

Individualaus advokatų veiklos audito priemonė sukurta XX a. paskutinio dešimtmečio pabaigoje mokslininkų A. Sherro ir A. Patersono, ji jau ilgą laiką yra taikoma kaip pagrindinė teisinę pagalbą teikiančių advokatų veiklos kokybės vertinimo priemonė Jungtinėje Karalystėje. Ši priemonė taip pat adaptuota tokiose valstybėse kaip Nyderlandai (prie-globsčio srityje), Pietų Afrika, Čilė, Kinija, Naujoji Zelandija. Taip pat vykdomi bandomieji projektai Gruzijoje, Suomijoje, Moldovoje ir Kana-dos Ontarijo valstijoje²⁵.

---

²⁴ Pateikiant informaciją ir rekomendacijas apie šią advokatų veiklos vertinimo formą, daugiausia vadovaujamosi pažangių šioje srityje užsienio valstybių (daugiausia Jungtinės Karalystės ir Naujosios Zelandijos) praktika (žr.: *Paterson A., Sherr A. Peer Review and Cultural Change: Quality Assurance, Legal Aid and the Legal Profession*. Prieiga per internetą: <http://internationallegalaidgroup.org/images/miscdocs/Conference_Papers/Peer_Review_and_Cultural_Change.3docx_28APAS29.pdf>).

²⁵ *Paterson A., Sherr A. Peer Review and Cultural Change: Quality Assurance, Legal Aid and the Legal Profession*. Prieiga per internetą: <http://internationallegalaidgroup.org/images/miscdocs/Conference_Papers/Peer_Review_and_Cultural_Change.3docx_28APAS29.pdf>; *Sherr A., Paterson A. Professional Competence Peer Review and Quality Assurance in England and Wales and in Scotland* // *Alberta Law Review*, 2008, 45:5. Prieiga per internetą: <<https://www.albertalawreview.com/index.php/ALR/article/viewFile/341/338>>; Terms of Reference. *Quality and Value Audits* (Ministry of Justice of New Zealand). Prieiga per internetą: <<https://www.justice.govt.nz/assets/Documents/Forms/Terms-of-Reference-Quality-and-Value-Audits.pdf>>; 2011 m. Naujosios Zelandijos teisinių paslaugų įstatymas. Prieiga per internetą: <<http://www.legislation.govt.nz/act/public/2011/0004/latest/whole.html>>; Nepriklausomo audito tvarką (peer review) nustatantis dokumentas. Teisinės pagalbos tarnyba. 2017. Prieiga per internetą: <https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/620110/independent-peer-

Individualus advokatų veiklos auditas apibrėžiamas taip:

„Tai suteiktos paslaugos vertinimas pagal nustatytus kriterijus; šį vertinimą atlieka nepriklausomas asmuo, turintis šiuo metu ar neseniai įgytą didelę praktinę audituojamų sričių darbo patirtį.“²⁶

Pagrindiniai tokio audito tikslai yra:

1. užtikrinti, kad teisinės pagalbos gavėjas gautų kokybės standartus atitinkančias paslaugas (individualūs auditoriai vertina teisinės pagalbos teikėjų pasiektų rezultatų kokybę ir bendrą teisinės pagalbos teikėjų veiklos rezultatų kokybę);
2. užtikrinti nuolatinį paslaugų teikėjų kvalifikacijos kėlimą;
3. užtikrinti, kad teisinei pagalbai skirti viešieji išteklių būtų naudojami efektyviai (t. y. atsižvelgiant į ekonomiškumo ir teisėtumo principus bei reikalavimus).

Pavyzdžiui, Naujojoje Zelandijoje, kuri vertinama kaip viena pažangiausių valstybių teisinės pagalbos kokybės vertinimo srityje, nustatyti šie teisinės pagalbos teikėjų audito uždaviniai:

- įvertinti, ar teisinės pagalbos paslaugos teikiamos laikantis efektyvumo ir etikos reikalavimų;
- įvertinti, ar efektyviai ir teisėtai valdomi teisinei pagalbai skirti išteklių;
- įvertinti, ar teisinės pagalbos paslaugoms teikti skirtas laikas pa-

---

review-process-guidance.pdf>; Sergeant J. Peer review in legal and advice services. 2003. Prieiga per internetą: <<http://asauk.org.uk/wp-content/uploads/2003/09/Peer-Review-in-Legal-and-Advice-Services.pdf>>.

²⁶ Nepriklausomo audito (*peer review*) tvarką nustatantis dokumentas. Teisinės pagalbos tarnyba. 2017. Prieiga per internetą: <https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/620110/independent-peer-review-process-guidance.pdf>.

grįstas objektyviomis aplinkybėmis, pavyzdžiui, atsižvelgiant į bylos rūšį ir sudėtingumą;

- įvertinti, ar laikomasi teisinių reikalavimų (standartų) ir sutartinių įsipareigojimų;
- padėti teisinės pagalbos teikėjui tobulinti savo veiklą suteikiant jam metodinę pagalbą;
- tirti skundus ar tam tikrą advokatų elgesį;
- identifikuoti rizikos veiksnius, siekiant imtis juos neutralizuojančių priemonių, įgyvendinti pažeidimų prevenciją bei apsaugoti klientų teises ir interesus²⁷.

Individualaus audito (angl. *peer review*) pranašumai lyginant su kitomis vertinimo priemonėmis:

- vertinimo išsamumas, t. y. įvertinami visi svarbūs advokato veiklos aspektai, susiję su komunikacija (pavyzdžiui, advokatų konsultacijų aiškumas ir išsamumas), etika, išteklių panaudojimo efektyvumu (finansinių, laiko, žmogiškųjų išteklių sąnaudų pagrįstumas), profesionalumu ir kompetencija (atstovavimas posėdžiuose, parengtų teisinių dokumentų kokybė) ir pan.;
- auditą atlieka ekspertai, kurie yra aukštos kvalifikacijos advokatai. Vadovaujamosi prielaida, kad geriausiai advokatų darbo kokybę gali įvertinti jų kolegos, tos srities patyrę profesionalai, kurie geriausiai išmano, kaip turi būti atliekamas advokato darbas.

Individualaus audito (angl. *peer review*) trūkumai lyginant su kitomis vertinimo priemonėmis:

---

²⁷ Kokybės ir vertės audito atlikimo kriterijai (angl. *terms of reference*). Naujosios Zelandijos teisingumo ministerija. 2015. Prieiga per internetą: <<https://www.justice.gov.nz/assets/Documents/Forms/Terms-of-Reference-Quality-and-Value-Audits.pdf>>.

- advokatų nepriklausomumo ir kliento bei advokato santykio konfidencialumo klausimas. Kaip minėta, daugelyje Europos valstybių nustatyta griežta šių principų apsauga, todėl tai gali tapti svarbiu kliuviniu siekiant įdiegti šią vertinimo priemonę. Taigi būtina sąlyga individualiam vertinimui – jo atitiktis nacionaliniam teisiniam reguliavimui, susijusiam su advokatų nepriklausomumo ir konfidencialumo apsauga²⁸. Kitas svarbus žingsnis – nustatyti šių principų apsaugos saugiklius, pavyzdžiui, patikėti vertinimą organizuoti ir vykdyti advokatų savivaldai arba visiškai įtraukti advokatų bendruomenę į šios priemonės sukūrimą ir taikymą. Numatyti kitas duomenų pateikimo vertinimui sąlygas, pavyzdžiui, kliento sutikimą ir pan.;
- priemonės įgyvendinimas reikalauja daug išteklių, nes auditorius būtina atrinkti, užtikrinti intensyvius jų mokymus ir nustatyti jiems mokamą darbo užmokestį²⁹.

Individualių advokatų veiklos auditą organizuojantis subjektas

Audito organizatorius, atsižvelgiant į toje valstybėje įgyvendinamą teisinės pagalbos sistemos modelį, gali būti valstybės institucija, atsakinga už

²⁸ Pavyzdžiui, Naujosios Zelandijos teisiųjų paslaugų įstatymo 109 straipsnis nustato, kad audito tikslais advokato profesinės paslapties apsauga nėra taikoma bendravimui tarp teisinės pagalbos teikėjo ir jo kliento. Tai reiškia, kad teikėjas turi pateikti teisinės pagalbos bylas, įrašus, dokumentus ir kitą reikšmingą informaciją, kurios reikalauja auditorius. Taip pat įstatyme nurodoma, kad ši informacija negali būti naudojama jokiuose procesuose prieš klientą arba bet koku kitu būdu, kuris gali būti žalingas klientui (žr.: 2011 m. Naujosios Zelandijos teisiųjų paslaugų įstatymą. Prieiga per internetą: <<http://www.legislation.govt.nz/act/public/2011/0004/latest/whole.html>>).

²⁹ Dėl auditoriams mokėtino atlygio nuomonės skiriasi. Pavyzdžiui, A. Patersonas teigia, kad auditoriams turėtų būti mokamas toks pat atlyginimas kaip ir teisinės pagalbos teikėjams. Kita vertus, kai kuriose šalyse nustatytas atlyginimas teisinės pagalbos teikėjams, palyginti su privačiai praktikuojančiais advokatais, yra nedidelis, todėl gali būti sudėtinga paskatinti prie auditorių prisijungti aukštos kvalifikacijos advokatus. Svarbu kiekvienos šalies padėtį įvertinti atskirai; tam tikrais atvejais, norint pritraukti aukštos kvalifikacijos ekspertų, atlyginimas galėtų viršyti teisinės pagalbos teikėjams mokamą atlyginimą, pavyzdžiui, kai kuriose šalyse galbūt derėtų nustatyti aukštos kvalifikacijos advokatų vertę rinkoje atitinkantį atlyginimą.

teisinės pagalbos priežiūrą (pavyzdžiui, teisingumo ministerija, teisinės pagalbos tarnyba arba advokatūra). Kaip minėta pirmiau, Europos valstybėse, atsižvelgiant į advokatų nepriklausomumo ir griežtus kliento bei advokato santykio konfidencialumo apsaugos reikalavimus, pagrindiniai subjektai, tiesiogiai įgyvendinantys advokatų veiklos vertinimo priemones, turėtų būti advokatų bendruomenės. Bet kuriuo atveju advokatų bendruomenė turėtų būti įtraukiama į sprendimų, susijusių su teisinės pagalbos kokybės vertinimu, priėmimo ir įgyvendinimo procesą.

Reikalavimai auditą ar individualų auditą atliekantiems asmenims

Auditoriai turėtų būti parenkami kruopščiai bei vadovaujantis griežtais atrankos kriterijais, nustatant aukštus reikalavimus jų kompetencijai ir kvalifikacijai. Vertinimas gali būti atliekamas egzamino, pokalbio forma ar pan. Svarbu, kad būtų įvertinamos ne tik auditoriaus žinios ir patirtis, tačiau ir tokie aspektai kaip jo motyvacija, objektyvumas ir nešališkumas.

Siekiant užtikrinti aukštą vertinimo kokybę bei objektyvumą, vykdamant auditorių atranką siūlytina vadovautis šiais principiniais bendraisiais reikalavimais auditoriui:

1. auditorius turėtų būti aukštos kvalifikacijos praktikuojantis advokatas;
2. rekomenduotina, kad auditorius turėtų specializaciją audituojamoje srityje (pvz., finansinių nusikaltimų teisės, smurtinių, nepilnamečių nusikaltimų ir pan.);
3. turėtų darbo patirties (tiek bendroje, tiek tam tikroje srityse (pavyzdžiui, baudžiamosios, civilinės, šeimos teisės ir pan.);
4. kandidatai į auditorius turi baigti specialius teisinės pagalbos teikėjų audito mokymų kursus.

3 lentelė. Reikalavimai kandidatams į auditorius Anglijoje ir Velse³⁰

Darbo su bylomis patirtis

Minimalūs reikalavimai:

- mažiausiai 1 500 valandų darbo bylose (įgijus kvalifikaciją) specializacijos srityje pagal teisinės pagalbos paslaugų sutartį. Ne mažiau kaip 1 000 iš šių valandų turi būti asmeninis darbas su bylomis. Likusią dalį gali sudaryti tiesioginė darbo su bylomis priežiūra;
- didelė patirtis plačiame spektre bylų specializacijos srityje. Turi turėti patirties tiek dirbant su įvairiomis bylų rūšimis, tiek su skirtingo sudėtingumo bylomis;
- mažiausiai 50 procentų darbo turi būti skirta teisinės specializacijos sričiai (pavyzdžiui, darbas su bylomis, priežiūra, mokymai ir pan.);
- kandidatas į auditorius baudžiamosiose bylose turi pats (ar jo kontora) būti sudarę sutartis su klientais baudžiamosiose bylose.

Pageidautina patirtis:

- 3 000 darbo valandų pagal teisinės pagalbos paslaugų sutartį specializacijos kategorijoje.

Priežiūros įgūdžiai

Minimalūs reikalavimai:

- šiuo metu turi atitikti teisinės pagalbos paslaugų sutarties priežiūros asmeniui keliamus reikalavimus, išdėstytus Teisinės pagalbos sutarties specializuoto kokybės ženklo (SQM) standarte arba Teisės draugijos „Lexcel“ praktikos valdymo standarte;
- yra „paskirtasis“ organizacijos asmuo, atsakingas už specializuotų teisinių kategorijų bylų priežiūrą pagal galiojančią teisinės pagalbos sutartį;
- šiuo metu turi prižiūrėti kitus atlygintinas paslaugas teikiančius advokatus ar bylose atstovaujančius advokatus;
- darbuotojų priežiūros specializuotose teisinių kategorijų bylose patirtis;
- priežiūros patirtis (pageidautina – ne mažiau kaip **2** organizacijose), dirbant su ne mažiau kaip **4** aukšto lygio atlygintinas paslaugas teikiančiais advokatais ar bylose atstovaujančiais advokatais, taip pat skirtingą patirtį turinčiais atlygintinas paslaugas teikiančiais advokatais ar bylose atstovaujančiais advokatais (pavyzdžiui, advokatais stažuotojais).

Pageidautina patirtis:

- ankstesnė skirtingų teisinės pagalbos organizacijų priežiūros patirtis.

³⁰ Nepriklausomo audito tvarką nustatantis dokumentas. Teisinės pagalbos tarnyba. 2017. Prieiga per internetą: <https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/620110/independent-peer-review-process-guidance.pdf>.

Patirtis pagal teisinės pagalbos sutartį

Minimalūs reikalavimai:

- ankstesnė skirtingų teisinės pagalbos teikėjų priežiūros patirtis.

Pageidautini reikalavimai:

- darbo su teisinės pagalbos sutartimis patirtis, pavyzdžiui, kaip kokybės vadovas ar pasirengimo auditui procese.

Kita

Minimalūs reikalavimai:

- gebėjimas vertinti skirtingus darbo metodus (ypač susijusius su darbu byloje), patirtis vertinant kitų asmenų darbą, ypač teisinės specializacijos srityje (pavyzdžiui, darbas einant teisėjo, išorinio vertintojo, įgaliotojo advokato, atstovaujančio teisme, teismo eksperto, instruktoriaus pareigas ar atliekant kitą nepriklausomą dokumentų auditą).

Pageidautini reikalavimai:

- praktikuojantis advokatas (Anglijoje ir Velse);
- patirtis dirbant ne pelno sektoriuje (apimant tik socialinių paslaugų sritis);
- žinios apie teisinių paslaugų teikėjo darbo finansavimą;
- aiškus teisinės kompetencijos suvokimas praktiniu ar teoriniu lygmeniu;
- gebėjimas dirbti ir rasti sutarimą su kitais asmenimis kompetencijos klausimais.

Auditorių paskyrimo konkrečiam atvejui reikalavimai

Atrenkant ekspertus audituojamam atvejui turi būti siekiama užtikrinti, kad nekiltų abejonių dėl auditoriaus nešališkumo ir objektyvumo. Dėl to rekomenduotina nustatyti šiuos reikalavimus ir kriterijus auditorių parinkimui audituojamiems atvejams:

1. auditorius turi būti nesusijęs su audituojamu advokatu profesiniais, giminystės, draugystės ir kitais reikšmingais ryšiais. Atsižvelgiant į tai, rekomenduotina, jog kandidatas į auditorius deklaruotų savo ryšius su kitais advokatais, kurie gali kelti abejonių dėl šališkumo;

2. auditorius turėtų būti iš kito regiono, miesto nei audituojamas advokatas;
3. auditorius parenkamas atsitiktine tvarka iš auditorių sąrašo;
4. auditorių asmens duomenys turi būti užkoduoti;
5. atranka gali būti atliekama elektronine forma (pavyzdžiui, kai atsitiktine tvarka auditorių parenka kompiuterinė programa);
6. jei advokatus atrenka fizinis asmuo, rekomenduotina, jog atrenkant advokatus dalyvautų stebėtojai (pavyzdžiui, advokatūros, teisinę pagalbą vykdančios institucijos atstovas, NVO atstovas ir pan.).

Rekomenduotina, kad auditoriai konkrečiam atvejui būtų atrenkami atsižvelgiant į jų specializaciją ir patirtį audituojamoje bylų kategorijoje (pavyzdžiui, teisinės pagalbos teikėjo nepilnamečių baudžiamosiose bylose darbui audituoti turėtų būti atrinktas auditorius, kuris specializuojasi šioje srityje arba turi darbo tokiose bylose patirties).

Audituojamų teisinės pagalbos teikėjų atranka

Audituojamų atvejų atranka turi būti atliekama pagal objektyvumo ir nešališkumo principus. Turėtų būti taikomi atrankos metodai, kurie kiek įmanoma neutralizuotų subjektyvaus žmogiškojo faktoriaus įtaką. Atsižvelgiant į tai, audituojamų subjektų atrankoje turi būti kuo mažiau diskrecijos.

Įvardytini šie audituojamų atvejų atrankos būdai:

- atsitiktinė atranka;
- tikslinė atranka;
- kombinuota tikslinė ir atsitiktinė atranka.

Atsitiktinė atranka

Tai atrankos metodas, kai teisinės pagalbos paslaugas teikiantys asmenys auditui atrenkami visiškai atsitiktine tvarka iš bendro visų teikiančiųjų teisinę pagalbą skaičiaus arba tam tikros specializacijos grupės (pavyzdžiui, finansinių nusikaltimų, smurtinių nusikaltimų ir pan.). Šios atrankos pranašumą galima sieti su tuo, kad neutralizuojamas subjektyvusis elementas – vertinamas advokatas neturi pagrindo manyti, kad jo pasirinkimo pagrindas yra kokie nors jo veiklos trūkumai. Tai gali padėti sumažinti savigynos, faktų ar dokumentų slėpimo riziką ir pan.

Šios atrankos trūkumas yra galima reprezentatyvumo stoka – į imtį gali nepatekti probleminiai atvejai. Todėl tokios atrankos pagrindu atliktas auditas gali pateikti ne visai tikslų ir reprezentatyvų teisinės pagalbos kokybės vaizdą, pavyzdžiui, sudaryti klaidingą įspūdį, kad advokatai dirba labai kokybiškai ir nėra teisinės pagalbos kokybės trūkumų. Atsižvelgiant į tai, naudojant atsitiktinės atrankos metodą reikalinga didesnė (reprezentatyvi) atvejų imtis. Atitinkamai tokios atrankos pagrindu atliekamam auditui reikalingi didesni žmogiškieji ir finansiniai ištekliai.

Tikslinė atranka

Šioje atrankoje advokatai tikslingai atrenkami remiantis įvairiais indikatoriais, pavyzdžiui, klientų skundais, teisėjų, prokurorų pranešimais, ankstesnių auditų rezultatais ir kita turima informacija. Šis metodas kritikuotinas, nes jame yra daug subjektyvaus vertinimo elementų ir tai kelia audito šališkumo riziką. Rekomenduotina jį taikyti tik tais atvejais, kai audito poreikį lemia patikimi ir objektyvūs duomenys apie konkrečių advokatų galimus pažeidimus ir (arba) veiklos trūkumus.

Kombinuota tikslinė ir atsitiktinė atranka

Taikant šį atrankos metodą, pirmiausia pagal tam tikrus kriterijus atrenkama didesnės rizikos depersonalizuota grupė, t. y. nustatomas tam tikras rizikos profilis, pagal kurį atsirenkama potencialiai rizikingiausia teisinės pagalbos teikėjų grupė. Paprastai valstybėse, taikančiose teisinės pagalbos audito mechanizmus³¹, atsižvelgiama į šiuos depersonalizuotus ir personalizuotus (individualiuosius) kriterijus.

Depersonalizuoti atrankos kriterijai:

- sumokėtų išmokų (atlyginimo) už teisinę pagalbą dydis (vadovaujantis ekonominio efektyvumo kriterijumi tikslinga skirti dėmesį toms sritims (ar subjektams), kuriems reikia didžiausių valstybės išlaidų);
- darbo krūvis, bylų (klientų) skaičius (manant, kad esant dideliame darbo krūviui didėja ir pažeidimų rizika);
- socialiai jautriausių atstovaujama asmenų grupių, pavyzdžiui, nepilnamečių, neįgaliųjų, pabėgėlių, bylos (vadovaujantis nuostata, kad teisinės pagalbos kokybės užtikrinimo prioritetas labiausiai aktualus socialiai pažeidžiamiems asmenims, o nekokybiška teisinė pagalba labiausiai pakenkia būtent šiems, mažiausiai galimybių apsiginti turintiems asmenims).

Personalizuoti atrankos kriterijai:

- skundų (pranešimų) skaičius advokato atžvilgiu (apimant tiek klientų, tiek baudžiamojo proceso dalyvių (teisėjų, prokurorų) skundus, atsiliepimus, pranešimus apie advokato darbo kokybę). Taip pat svarbūs ir anoniminiai skundai, tačiau rekomenduotina juos vertinti

---

³¹ Pirmiausia Naujojoje Zelandijoje ir Jungtinėje Karalystėje.

atsargiai ir nenaudoti kaip vienintelio kriterijaus (t. y. svarbu atsižvelgti ir į kitų aplinkybių buvimą, oficialius skundus ir kt.);

- neigiami vertinimai teismų sprendimuose (šio kriterijaus taikymas labai priklauso nuo to, kiek vienoje ar kitoje valstybėje teismų sprendimuose atsispindi advokato atstovavimo kokybė, kiek teismai pasisako ar gali pasakyti apie darbo kokybę);
- ankstesni pažeidimai, neigiamas audito vertinimas;
- kiti šaltiniai, pavyzdžiui, informacija, gauta stebint teismų posėdžius.

Atsižvelgiant į šiuos (ar panašius) kriterijus, atrenkama didesnės potencialios rizikos grupė (svarbu, kad tai nebūtų itin mažas skaičius asmenų, nes didėja subjektyvaus vertinimo pavojus), iš kurios atsitiktine tvarka parenkami atvejai auditui. Vertinti reikėtų tik užbaigtas bylas, suėjus apskundimo apeliacine tvarka terminams.

4 lentelė. Atrankos kriterijų Naujojoje Zelandijoje pavyzdys³²

Naujojoje Zelandijoje teisinės pagalbos teikėjai auditui atlikti parenkami atsitiktine tvarka arba atliekant rizikos profilio ar kito profilio vertinimą. Rizikos profilis nustatomas atsižvelgiant į:

- teisinės pagalbos teikėjui praėjusiais finansiniais metais sumokėtas sumas (suteikiant aukštą, vidutinį ar žemą įvertinimą): baudžiamosiose bylose – daugiau kaip 300 000 dolerių – aukštas, nuo 100 000 iki 300 000 dolerių – vidutinis ir nuo 20 000 iki 100 000 dolerių – žemas įvertinimas;
- šeimos ar civilinėse bylose: daugiau kaip 100 000 dolerių – aukštas, nuo 50 000 iki 100 000 dolerių – vidutinis ir nuo 20 000 iki 50 000 dolerių – žemas įvertinimas;
- per finansinius metus priskirtų teisinės pagalbos bylų skaičių;
- procentinį honoraro padidėjimą arba teisinės pagalbos bylų skaičiaus padidėjimą per dvejus metus iš eilės:
- daugiau nei 10 % – aukštas, nuo 5 iki 10 % – vidutinis, mažiau nei 5 % – žemas įvertinimas;
- per penkerius metus gautų skundų ar bet kokių nepalankių teisėjų pastabų skaičių;
- patirties augimą ir baudžiamojo proceso kategoriją (ir naujas teisės sritis); arba
- konkrečias problemas, nustatytas ankstesnėje audito ataskaitoje, atliekant kokybės užtikrinimą arba nagrinėjant skundus.

³² Kokybės ir vertės audito atlikimo kriterijai. Naujosios Zelandijos teisingumo ministerija. 2015. Prieiga per internetą: <<https://www.justice.govt.nz/assets/Documents/Forms/Terms-of-Reference-Quality-and-Value-Audits.pdf>>.

Didžioji dalis individualaus audito sistemų remiasi neseniai išnagrinėtomis bylomis – nuo praėjusių metų³³. Nors atrinktų bylų skaičius skiriasi, tačiau dažniausiai pasitaiko 20 bylų³⁴ arba 5 bylų (Škotijoje) skaičius vienam praktikuojančiam advokatui³⁵. Akivaizdu, kad atrenkamų bylų skaičius priklauso ir nuo advokato (ar kontoros) turimų bylų skaičiaus³⁶.

Škotijoje skiriami du bylų atrankos ir vertinimo lygiai, kurių aprašymas pateikiamas 5 lentelėje.

5 lentelė. Bylų atrankos ir vertinimo lygiai Škotijoje

„<...> Ne daugiau kaip penkios bylos vienam praktikuojančiam teisinės pagalbos teikėjui advokatų kontoroje peržiūrimos atliekant pirminį auditą. Škotijos teisinės pagalbos tarnybos atsitiktine tvarka atrinkti dokumentai siunčiami auditoriams, kurie juos įvertina pagal nustatytus kriterijus ir grąžina dokumentus su vertinimo lapais Teisės draugijos kokybės užtikrinimo komitetui (toliau – OAC)*. OAC išnagrinėja auditorių pateiktas ataskaitas ir sprendžia, ar advokatų kontora turėtų gauti teigiamą pirminio audito įvertinimą. Daugeliui advokatų kontorų pasiseka ir joms pateikiama ataskaita, kurioje pranešama apie teigiamą įvertinimą, kartu nurodant atskiras auditoriaus ataskaitos vietas, dėl kurių būtina imtis veiksmų ateityje. Nedidelei pirmą kartą teigiamo audito įvertinimo negavusių advokatų kontorų daliai (11 proc. pirmajame cikle) gali būti suteikta papildomai laiko likusiems klausimams patikslinti arba gali būti nuspręsta atlikti išplėstinį auditą (5 proc. pirmajame cikle). Toks auditas atliekamas vietoje, dalyvaujant dviem skirtingiems auditoriams, kurie nedalyvavo atliekant pirminį auditą. Auditoriai gali paprašyti pateikti bet kokią pasirinktą teisinės pagalbos bylą ir jie neprivalo apsiriboti penkiomis bylomis. Išplėstinio audito tikslas – įvertinti, ar galimi eilinio audito metu nustatyti trūkumai būdingi ir kitoms advokatų kontoroms byloms, ar tai labiau vienkartinis nukrypimas. Jei advokatų kontora negauna teigiamo išplėstinio audito įvertinimo (laimei, tai pasitaiko gana retai, tik 2 proc. advokatų kontorų pirmajame cikle), advokatų kontora i suteikiamas laikotarpis iki vienerių metų eilinio ir išplėstinio audito metu nustatytoms problemoms pašalinti ir tik tuomet atliekamas galutinis auditas.“**

* Jam priklauso teisės draugijos, SLAB ir visuomenės nariai (turintys kokybės užtikrinimo kitose srityse patirties) (žr. Sherr A., Paterson A. Professional Competence Peer Review and Quality Assurance in England and Wales and in Scotland // Alberta Law Review, 2008, 45:5. Prieiga per internetą: <<https://www.albertalawreview.com/index.php/ALR/article/viewFile/341/338>>.

** Sherr A., Paterson A. Professional Competence Peer Review and Quality Assurance in England and Wales and in Scotland // Alberta Law Review, 2008, 45:5. Prieiga per internetą: <<https://www.albertalawreview.com/index.php/ALR/article/viewFile/341/338>>.

³³ Sergeant J. Peer review in legal and advice services. 2003. Prieiga per internetą: <<http://asauk.org.uk/wp-content/uploads/2003/09/Peer-Review-in-Legal-and-Advice-Services.pdf>>.

³⁴ Ten pat.

³⁵ Sherr A., Paterson A. Professional Competence Peer Review and Quality Assurance in England and Wales and in Scotland // Alberta Law Review, 2008, 45:5. Prieiga per internetą: <<https://www.albertalawreview.com/index.php/ALR/article/viewFile/341/338>>.

³⁶ Sergeant J. Peer review in legal and advice services. 2003. Prieiga per internetą: <<http://asauk.org.uk/wp-content/uploads/2003/09/Peer-Review-in-Legal-and-Advice-Services.pdf>>.

Audito objektas

Individualaus audito srityje turbūt sudėtingiausias klausimas, kokia informacija gali sudaryti audito turinį. Kaip minėta pirmiau, kai kurių valstybių teisinės pagalbos audito taisyklėse numatoma, kad auditorius gali tikrinti advokato ir kliento susirašinėjimo korespondenciją ir kitus duomenis, sudarančius advokato profesinės paslapties turinį (advokato ir kliento konfidencialumo santykį). Tačiau tai gali būti kliuvinys daugelio valstybių sistemose, atsižvelgiant į griežtus kliento ir advokato santykio konfidencialumo reikalavimus.

6 lentelėje pateikta audito turinio klasifikacija, atsižvelgiant į konfidencialumo reikalavimus. Kaip matyti, didelė dalis svarbių advokato veiklos aspektų, kurie neatsispindi viešuose dokumentuose ar posėdžiuose, yra susiję su konfidencialumo apsauga. Dėl to šie aspektai gali būti vertinami, jeigu konkrečioje valstybėje tai neprieštarauja konfidencialumą reguliuojantiems teisės aktams.

6 lentelė. Audituojamo turinio klasifikacija pagal atitikties konfidencialumo reikalavimams kriterijų

Vertinamo turinio elementai	Šaltiniai (dokumentai, kita informacija), kuriems būtini teisiniai konfidencialumo apsaugos mechanizmai ir teisinis reikalavimas rinkti ir saugoti bylos eigos dokumentaciją	Šaltiniai, kuriems nėra būtini griežti konfidencialumo apsaugos ar dokumentacijos reikalavimai
<p>Atstovavimo ir konsultacijų kokybė:</p> <p>vertinama, ar pateiktas nepriklausomas profesionalus kliento situacijos vertinimas ir suteiktos konsultacijos, kurios yra teisiškai tikslios ir tinkamos, apimant įrodymų rinkimą, ekspertų pasitelkimą, galimų bylos rezultatų ir strategijų pasirinkimą.</p>	<p>Advokato ir kliento korespondencija.</p> <p>Rašytine forma užfiksuotos suteiktos konsultacijos ir jų turinys, pasiūlytos strategijos, galimi bylos rezultatai.</p> <p>Rašytinė informacija apie įrodymus ir jų rinkimą, ekspertus.</p> <p>Nevieši oficialūs dokumentai, kai juose yra duomenų, sudarančių konfidencialumo (profesinės paslapties) įsipareigojimo turinį.</p> <p>Nevieši teismų posėdžiai (jų stebėjimas).</p> <p>Konfidencialus pokalbis su klientu.</p>	<p>Viešų teismo posėdžių stebėjimas.</p> <p>Oficialūs dokumentai (teismų sprendimai ir kitų institucijų vieši sprendimai, kiti viešo pobūdžio procesiniai dokumentai arba riboto viešumo dokumentai, kuriuos, atsižvelgiant į konfidencialumo apsaugos reikalavimus, pagal nustatytą teisinį reguliavimą galima teikti tretiesiems asmenims).</p> <p>Oficialiuose skunduose pateikiama informacija.</p>
<p>Informacijos rinkimas ir saugojimas:</p> <p>ar svarbios suteiktos konsultacijos fiksuojamos raštu;</p> <p>ar bylos laikomos tokiu būdu, kad kiekvienas kitas advokatas galėtų operatyviai išsiaiškinti svarbias juose užfiksuotas aplinkybes;</p> <p>ar bylose laikomi visi reikšmingi dokumentai, gauta ir išsiųsta korespondencija, taip pat ir teisinės pagalbos korespondencija, teismų dokumentai, bylos užrašai, susitikimų ir posėdžių įrašai ir visa kita korespondencija, susijusi su teisinės pagalbos teikimu.</p>	<p>Advokato ir kliento korespondencija.</p> <p>Advokato konsultacijų, patarimų, priimtų sprendimų fiksavimas raštu ir dokumentų saugojimas.</p> <p>Teismo ir kitų institucijų dokumentų kaupimas ir saugojimas.</p> <p>Įrašai apie bylai svarbius susitikimus ir pan.</p>	<p>Oficialūs (vieši) dokumentai.</p>

<p>Komunikacija su klientu:</p> <p>ar teikėjas komunikavo su klientu tokiu būdu, kuris yra aiškus ir tinkamas atsižvelgiant į kliento individualią situaciją;</p> <p>ar teikėjas informavo klientą apie bylos eigą ir progresą, procedūras ir iškilusias problemas, įskaitant ir galimybes išspręsti iškilusius klausimus;</p> <p>ar advokatas suteikė klientui tinkamus ir pakankamai išsamius patarimus ir paaiškinimus, kad informuotų klientą apie byloje priimamus sprendimus;</p> <p>ar suteikė patarimus klientui apie reikšmingas bylos aplinkybes, įskaitant įrodymus, rizikas, išlaidas, atsakomybę, susitarimo pranašumus;</p> <p>ar suteikė klientui konsultacijas raštu (ten ir tuomet, kai to reikėjo);</p> <p>ar pateikė klientui svarbių susitarimų, teismo sprendimų byloje kopijas.</p>	<p>Advokato ir kliento korespondencija.</p> <p>Advokato ir kliento pokalbių įrašai (jei numatytas reikalavimas fiksuoti).</p> <p>Advokato patarimų ir priimtų sprendimų fiksavimas raštu.</p> <p>Pokalbis su klientu.</p>	<p>Oficialiuose skunduose pateikiama informacija.</p>
<p>Atitiktis finansiniams reikalavimams:</p> <p>ar užmokestis pagrįstas laiko sąnaudomis, bylos sudėtingumu ir pan.;</p> <p>finansinių dokumentų užpildymas, vadovaujantis nustatytais reikalavimais;</p> <p>ar buvo neleistino apmokėjimo (nesilaikant reikalavimų arba papildomas apmokėjimas iš kliento);</p> <p>ar ištekliai naudoti efektyviai, pavyzdžiui, pasitelkiant ekspertus ir pan.</p>	<p>Kliento ir advokato korespondencija, raštu fiksuoti pokalbiai ar įrašai, kita informacija, susijusi su apmokėjimu už paslaugas (pavyzdžiui, išaiškinimas klientui apie apmokėjimo, kompensavimo tvarką ir pan.).</p>	<p>Finansiniai dokumentai (sąskaitos, finansinės atsakomybės dokumentai ir pan.), kuriuose nėra konfidencialios informacijos.</p>

Audituojamo teisinės pagalbos paslaugų teikėjo pareigos ir teisės

Atsižvelgiant į valstybių praktiką³⁷, rekomenduojama audituojamiems paslaugų teikėjams nustatyti šias pareigas:

- užtikrinti sąlygas auditoriui susipažinti su visais teikėjo turimais dokumentais, susijusiais su audito objektu;
- dėti visas pastangas siekiant užtikrinti, kad klausimai, susiję su auditu, būtų atsakyti išsamiai, nuoširdžiai bei operatyviai ir tokia forma (rašytine ar žodine), kuria prašo auditorius;
- leisti ir, jeigu reikia, padėti padaryti visų reikalingų dokumentų kopijas ar atkurti arba pateikti dokumentuose užfiksuotą informaciją tinkama naudojimui forma;
- vykdyti auditoriaus reikalavimus tik pastarajam pateikus oficialų dokumentą, įrodantį jo teisę atlikti auditą.

Rekomenduojama audituojamiems paslaugų teikėjams nustatyti šias teises:

- pareikalauti auditoriaus jo įgaliojimus atlikti auditą patvirtinančius dokumentus;
- informuoti už audito organizavimą atsakingą instituciją apie neteisėtus auditoriaus veiksmus, netinkamą, neetišką elgesį, taip pat jeigu yra įtarimų apie galimą auditoriaus šališkumą;
- informuoti už auditorių ir už audito organizavimą atsakingą instituciją, jeigu yra pagrindo manyti, jog auditas ar tam tikri veiksmai gali pažeisti konfidencialumo reikalavimus, prieštarauti klientų interesams, reikalaujama pateikti informaciją, kuri liečia asmenų

---

³⁷ Daugiausia remiantis Naujosios Zelandijos praktika. Prieiga per internetą: <<http://www.legislation.govt.nz/act/public/2011/0004/latest/whole.html>>.

(klientų) interesus ir konfidencialius duomenis, kurie nesudaro audituojamo objekto (pavyzdžiui, audituojamoje byloje yra duomenų apie konfidencialius trečiųjų asmenų duomenis ir pan.).

Vertinimo priemonių visuma

Valstybėse, kuriose taikomas individualus advokatų veiklos auditas, vertinimas atliekamas naudojant Likerto skalę³⁸. Pavyzdžiui, Anglijoje ir Velse nustatyta skalė nuo vieno iki penkių balų. Advokato darbas baudžiamosiose bylose vertinamas pagal baudžiamojo proceso stadijas (ikiteisminio tyrimo, teismo nagrinėjimo, apeliacinės instancijos ir t. t.). Kiekvienai vertinimo skalei turi būti nustatyti aiškūs kriterijai, į kuriuos atsižvelgiama pateikiant konkretų įvertinimą. Kriterijų pavyzdys pateikiamas 7 lentelėje³⁹.

7 lentelė. Anglijoje ir Velse taikomo teisinės pagalbos kokybės vertinimo balų reikšmės ir kriterijai⁴⁰

Balų reikšmės	Balų reikšmių nustatymo kriterijai
Puikios kompetencijos (1)	Komunikacija, konsultacijos ir kiti advokato darbo aspektai buvo pritaikyti kiekvieno kliento individualioms aplinkybėms. Visiems klientams suteiktos tinkamos ir išsamios konsultacijos. Visi klausimai buvo sprendžiami išsamiai, tinkamai ir veiksmingai. Matyti platesnio konteksto išmanymas ir jo įvertinimas. Puikus taktikų ir strategijų taikymas, pasitelkiant įgūdžius ir žinias, siekiant užtikrinti geriausius rezultatus klientui. Teikėjas suteikia pridėtinę vertę savo byloms, prisiimdamas visiškai aktyvų vaidmenį. Nėra veiklos aspektų, kuriuos reikėtų tobulinti.

³⁸ Žr.: *Likert R.* A technique for the measurement of attitudes // Archives of Psychology, 1932, 22 140, 55.

³⁹ Kaip matyti, kriterijai yra apibendrinantys ir gana abstraktūs. Jų suvokimas yra paremtas vertintojo žiniomis ir kompetencija, įgyta jo praktikos ir mokymų metu. Svarbu atkreipti dėmesį, kad konkretus kriterijų turinys taip pat priklauso nuo konkrečios valstybės advokatų darbo specifikos, reikalavimų ir pan.

⁴⁰ Nepriklausomo audito tvarką nustatantis dokumentas. Teisinės pagalbos tarnyba. 2017. Prieiga per internetą: <https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/620110/independent-peer-review-process-guidance.pdf>.

Viršijamos reikalaujamos kompetencijos (2)	<p>Klientui suteiktos konsultacijos yra tinkamai užfiksuotos.</p> <p>Konsultacijos ir kiti advokato darbo aspektai yra pritaikyti kliento individualioms aplinkybėms.</p> <p>Klientams suteiktos tinkamos ir išsamios konsultacijos.</p> <p>Klausimai buvo sprendžiami išsamiai, tinkamai ir veiksmingai.</p> <p>Taktikos ir strategijos buvo naudojamos siekiant užtikrinti geriausius rezultatus klientui.</p> <p>Teikėjas suteikia pridėtinę vertę savo byloms, veikdamas aktyviai.</p>
Atitinka reikalaujamas kompetencijas (3)	<p>Klientui suteiktos konsultacijos yra tinkamai užfiksuotos.</p> <p>Tinkama, tačiau ribota komunikacija su klientu.</p> <p>Konsultacijos ir kiti advokato darbo aspektai yra tinkami, tačiau kartais nepakankamai išsamūs ir nesiejami su kitomis reikšmingomis aplinkybėmis, netiesiogiai susijusiomis su byla.</p> <p>Yra veiklos aspektų, kuriuos teikėjas turėtų tobulinti, kad pasiektų viršijamų (2) ar puikių kompetencijų lygmenį (1).</p>
Žemiau reikalaujamų kompetencijų (4)	<p>Informacija nebuvo kruopščiai fiksuojama ir pateikiama.</p> <p>Komunikacija su klientu kai kuriais atvejais buvo žemos kokybės.</p> <p>Netinkamai suteiktos konsultacijos ir netinkamai atliktas kitas teikėjo (advokato) darbas.</p> <p>Su kai kuriomis bylomis nebuvo dirbama vadovaujantis reikalingais įgūdžiais, kompetencijomis, rūpestingumu ir kruopštumu.</p> <p>Kai kuriais atvejais nebuvo užtikrintas komunikacijos su klientu, konsultacijų ar kito darbo operatyvumas ir atlikimas laiku.</p> <p>Yra neatitiktųjų reikalaujamiems standartams.</p>
Nepatenkinamas veiklos vykdymas (5)	<p>Informacija nebuvo kruopščiai fiksuojama ir pateikiama.</p> <p>Komunikacija su klientais dažnai buvo žemos kokybės.</p> <p>Daugumoje bylų nebuvo dirbama vadovaujantis reikalingais įgūdžiais, rūpestingumu ir kruopštumu.</p> <p>Komunikacijos su klientu, konsultacijų ar kito darbo operatyvumas ir atlikimas laiku daugeliu atvejų nebuvo užtikrintas.</p> <p>Klientams suteiktos nuostolingos paslaugos arba nebuvo suteikta jokių reikšmingų paslaugų, arba dėl netinkamai suteiktų paslaugų klientas galėjo nukentėti.</p>

Advokatų individualaus veiklos vertinimo padariniai

Pagrindinis vertinimo tikslas – užtikrinti ir pagerinti teisinės pagalbos kokybę. Dėl to nustatyti trūkumai pirmiausia neturėtų būti vertinami kaip drausminės atsakomybės taikymo pagrindas, o galimybė pagerinti advokato darbo kokybę.

Atsižvelgiant į tai, rekomenduotina:

- advokatams, kurių veikloje pirmą kartą aptikta trūkumų ar pažeidimų, netaikyti drausminės atsakomybės sankcijų, o pateikti rekomendacijas dėl tobulintinų veiklos aspektų, nurodant protingą terminą, per kurį turi būti ištaisyti ir patobulinti veiklos trūkumai (išskyrus, kai nustatyti itin grubūs teisės ar etikos pažeidimai);
- praėjus protingam terminui, gali būti atliekamas pakartotinis auditas, siekiant įvertinti, ar nustatyti trūkumai ištaisyti;
- advokatams teikiamos rekomendacijos turėtų būti susijusios su nustatytais veiklos trūkumais ir skirtos tiek tiesiogiai šiems trūkumams ištaisyti, tiek tobulinti advokatų kvalifikaciją, pavyzdžiui, siūlyti dalyvauti mokymuose ir pan.;
- siekiant tobulinti teisinės pagalbos teikėjų veiklos kokybę (pavyzdžiui, nustatyti reikalingų mokymų poreikį, tobulinti priežiūros mechanizmus, sukurti veiklos tobulinimo planus ir strategijas ir pan.), tikslinga atlikti auditų duomenų analizę.

8 lentelė. Individualaus teisinės pagalbos teikėjų vertinimo priemonės, jų pranašumai ir trūkumai

Vertinimo priemonė	Pranašumai	Trūkumai
<p>Auditas (angl. <i>peer review</i>)</p>	<p>Atliekamas išsamus ir nuodugnus advokatų veiklos vertinimas, vadovaujantis nustatytais objektyviais (paprastai mokliškai pagrįstais) kriterijais ir metodais.</p> <p>Priemonė taikoma advokatų, todėl vertinama kaip mažesnė intervencija į advokatų nepriklausomumą, lyginant su auditais, atliekamais valstybės institucijų.</p> <p>Vertinimą atlieka aukštos kvalifikacijos auditoriai (advokatai).</p> <p>Audito rezultatas – rekomendacijos ir atsiliepimai, skirti tobulinti advokato veiklą teikiant teisinę pagalbą.</p> <p>Pirminis tikslas – ne bausti, o padėti tobulinti veiklos kokybę.</p>	<p>Priklausomai nuo atskirų nacionalinių aplinkybių, gali kilti advokatų nepriklausomumo ir advokato ir kliento santykio konfidencialumo pažeidimo rizika.</p> <p>Reikalauja didelių investicijų, nes būtina užtikrinti tiek intensyvius mokymus, tiek suteikti auditoriams atlygį ir padengti administravimo išlaidas.</p> <p>Išsamiam auditui būtina išsami advokato dokumentacija apie bylos eigą, kliento konsultavimą ir pan. Valstybėse, kuriose advokatams nėra nustatyta reikalavimo rinkti ir saugoti dokumentus, tai gali būti svarbiu kliuviniu veiksmingai atlikti auditą.</p> <p>Tais atvejais, kai auditą organizuoja teisinę pagalbą administruojanti valstybės institucija, egzistuoja šališkumo ir intervencijos į advokatų nepriklausomumą rizika. Atsižvelgiant į tai būtina numatyti mechanizmus, kuriais: 1) advokatų savivaldos atstovai įtraukiami į sprendimų dėl audito priėmimą, auditorių ir audituojamų atvejų atranką; 2) nustatyti objektyvūs ir skaidrūs auditorių ir audituojamų atvejų atrankos kriterijai ir kitos reikšmingos audito procedūros.</p>
<p>Stebėjimas</p>	<p>Gali būti taikomas sistemose, kuriose taikyti individualų auditą sudėtinga, atsižvelgiant į griežtus advokatų nepriklausomumo ir konfidencialumo reikalavimus.</p>	<p>Teismų posėdžiai dažnai yra atidedami, todėl tai gali apsunkinti stebėjimo organizavimą ir įgyvendinimą.</p> <p>Taikomas tik viešuose posėdžiuose.</p> <p>Ribotas vertinimo objektas (gali būti vertinama tik informacija, prieinama viešų posėdžių metu).</p> <p>Advokatas, žinodamas, kad yra stebimas, gali pakeisti savo elgesį, kuris nebūtinai atitinka jo įprastinį darbą.</p>

<p>Oficialių teikėjo parengtų dokumentų arba dokumentų, kuriuose yra informacijos apie teikėjo veiklą, analizė (pavyzdžiui, advokato parengti skundai, teismo posėdžių įrašai ir pan.)</p>	<p>Dažniausiai neprieštarauja kliento ir advokato konfidencialumo, profesinės paslapties apsaugos reikalavimams.</p> <p>Paprastai yra lengvai prieinamas šaltinis.</p>	<p>Ribotas vertinimo objektas: nėra prieinama informacija, susijusi su tokiais svarbiais advokato darbo aspektais kaip klientams suteiktos konsultacijos, komunikacijos su klientu aspektai ir pan.</p>
<p>Skundų ir jų nagrinėjimo informacijos analizė</p>	<p>Informacija, esanti skunde, paprastai neprieštarauja konfidencialumo, profesinės paslapties apsaugos reikalavimams.</p> <p>Indikatorius, kurį tikslinga naudoti kaip audito atvejų atrankos kriterijų.</p>	<p>Duomenų ribotumas: gali būti vertinama tik skundo turinio informacija.</p> <p>Skundo turinio subjektyvumas.</p> <p>Siekiant vertinimo objektyvumo, turėtų būti naudojama kartu su kitomis priemonėmis (pavyzdžiui, oficialių dokumentų analize, stebėjimu).</p>
<p>Pokalbiai su klientais</p>	<p>Svarbus informacijos šaltinis, siekiant išsiaiškinti klientų patenkinimo konkretaus advokato darbu aspektus.</p>	<p>Duomenų ribotumas: gaunama subjektyvi nuomonė, kurioje daugiausia atsispindi informacija apie advokato elgesį ir komunikaciją.</p> <p>Ribota informacija apie profesionalius teisinius darbo kokybės aspektus.</p> <p>Informacijos subjektyvumo, tendencingumo rizika, ypač kliento ir advokato konflikto atvejais (pavyzdžiui, ne visi konfliktai su klientais yra susiję su nekokybišku advokato darbu).</p> <p>Turėtų būti naudojamas kartu su kitomis vertinimo priemonėmis arba kaip audito metodas.</p>
<p>Teisinės pagalbos teikėjų (advokatų) savianalizė</p>	<p>Gali būti naudingas:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) kaip individuali priemonė advokatams, siekiantiems pagerinti savo darbo kokybę; 2) kai advokatų savianalizės rezultatai lyginami su klientų pateikto vertinimo duomenimis. 	<p>Egzistuoja subjektyvumo rizika.</p>

ISBN 978-9986-704-59-1

Nikartas S., Limantė A. Teisinės pagalbos kokybės vertinimo priemonės ir kriterijai: gairės Europos Sąjungos šalims. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2018, 62 p.

Formatas 148 × 210

Tiražas 200 egz.

Išleido Lietuvos teisės institutas

Ankštoji g. 1 A, LT-01109 Vilnius

Tel. / faks. +370 5 249 7591. El. p. info@teise.org

Interneto svetainė www.teise.org

Spausdino UAB „Ciklonas“

Žirmūnų g. 68, LT-09124 Vilnius

Šis leidinys yra išleistas gavus Europos Sąjungos „Teisingumo“ programos paramą, vykdamt projektą „Teisinės pagalbos kokybės gerinimas: bendrieji standartai skirtingoms šalims“ („QUAL-AID“), sutarties numeris JUST/2015/JACC/AG/PROC/8632.

Projekto partneriai

Projekto koordinatorius

Lietuvos teisės institutas (Lietuva)

Dr. Simonas Nikartas (*projekto vadovas*)

Dr. Agnė Limantė

Laurynas Totoraitis

Evaldas Visockas (*projekto koordinatorius*)

Frankfurto prie Maino Gėtės universitetas (Vokietija)

Prof. dr. Christoph Burchard

Prof. dr. Matthias Jahn

Sarah Zink

Raad voor Rechtsbijstand

Nyderlandų teisinės pagalbos tarnyba (Nyderlandai)

Herman Schilperoort

Dr. Susanne Peters

Dr. Lia Combrink-Kuiters

Lietuvos advokatūra (Lietuva)

Dr. Laurynas Biekša

Lietuvos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (Lietuva)

Dr. Anželika Banevičienė

Diana Jarmalė